

Nr 45

AEGI

13. DETSEMBRIL 1924.

A. Stieren.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

HIND 40 MARKA

TALLINNA EESTI KIRJAST.-ÜHISUSE

kirjastusel ilmunud

RAAMATUTE NIMEKIRI

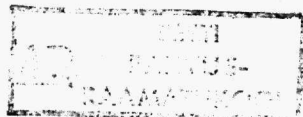
- Käsitkivi.** Novellid. Adson, A. Hind 85 m.
- Taavet Soovere elu ja surm.** Romaan. Mait Metsanurk. Hind 120 mk.
- Saatuse tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mk.
- Pois ja hõlikas.** Novellid. A. H. Tamm-
saare. Hind 100 mk.
- Teekond Hispaania.** Reisikirjeldus. Friedebert Tuglas. Hind 200 mk.
- Pärisosa.** Luuletustekogu. Marie Under. Hind 85 mk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsijuhtumised. A. Jürgenstein. H. 50 m.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljetonistlik romaan. O. Luts. Hind 100 mk.
- Tõlbuse Jaak Tõlbuse kirjavahetus.** I ja II jagu. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. I jagu — hind 60 mk., II j. hind 150 mk.
- Tõlbuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. H. 35 m.
- Eesti iseseisvuse teel.** I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. Ülevaade 1917. ja 1918. a. sündmustest. A. Tammann. Hind 160 mk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. H. 100 m.
- Au langenule.** Luuletused vabadussõja kangelastele. Aks. Kallas. Hind 200 m.
- Tullihil.** Veste. O. Luts. Hind 160 mk.
- Väikelinn.** Richard Roht. Hind 80 mk.
- Ahvide kasvandik.** Juhtumuste romaan. Ed. R. Burroughs. Inglise keelest L. L. Hind 200 mk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. Hind 160 mk.
- Loitev Koit.** Romaan Ameerika dollarimaalt. Jack London. Inglise keelest H. M. Hind 200 mk.
- Malalaste laev.** Romaan. Clark Russell. Inglise keelest. Hind 150 mk.
- Julge Mäng.** Kriminaalromaan. R. Augustin Freeman. Hind 80 mk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 m.
- Psühkoloogia põhjooned.** I osa. Dr. H. Höfding. Tõlkinud K. Freiberg. Hind 130 mk.
- Vallitud Eesti rahvalaulud.** Antoloogia, eessõnaga rahvaluule üle. A. Saareste. Hind 130 mk.
- Kodumaal rännates II.** Piirisaare-Endla-Neeruti-Haapsalu. G. Vilberg. Hind 100 m.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mk.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

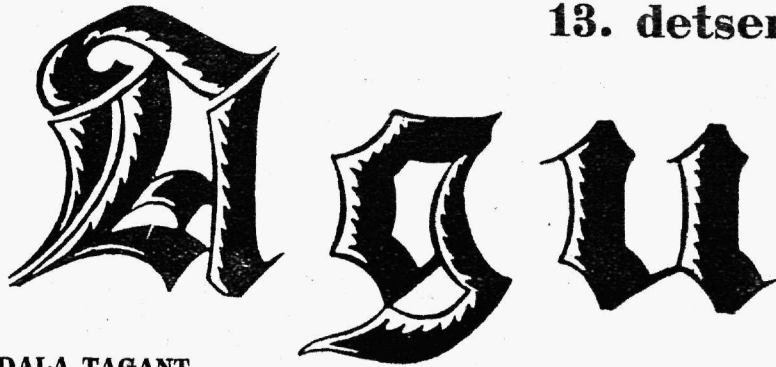
A. WATTEAU (1684–1721)

PEA

**KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI**

**TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS**

SP. 6549

ILMUB IGA 2 NÄDALA TAGANT

II AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVI 1-2

EESTI KULTUURKAPITAL JA RAHVUSKÜSIMUS.

Eesti kultuurkapitali seaduseelnõu on riigikogus, aga nagu näib, nihutatakse tema vastuvõtmine tulevasse aastasse. Aasta on varsti möödas, kui toleaeagne riigivanem K. Päts ta kiires korras, iseseisvuse pühaks, 24. veebruariks, teostada tahtis...

Igatahes on üksikud kultuurialad ühes haridusministeeriumiga erisihkkapitalide või fondide põhimääruste väljatöötamisele asunud. Selle juures tekkis kirjanduse sihtkapitali põhimääruste arutamisel kirjanikkude vahel huvitav küsimus, mis varem või hiljem, kultuurkapitali seaduse teostamisel, selgitada ja otsustada tuleks.

Lugu on nimelt nõnda, et kirjanduse sihtkapitali ehk fondi valitsus moodustataks kirjandusliste organisatsioonide esitajatest. Põhimääruste esialgne kokkuseadja oli nende organisatsioonide hulka ka Eesti Ajakirjanikkude Ühingu üles tähendanud, ilma et lähemalt oleks hakanud kaaluma, kas ta lõpulikult sinna peaks jääma või mitte. Haridusministeerium valmistas selle esialgse kava järele põhimäärused ja võttis ka selle ühingu teiste kirjandusliste organisatsioonide hulka.

Nüüd on aga kirjanikkude hulgas selle vastu nurinat tõstetud ja mitmed väited selle vastu toodud. Kõige esiti see, et Ajakirjanikkude Ühingu ei olevat kuidagi kirjandusline organisatsioon, vaid kutsetiste ajakirjanikkude ametiühisus. Ajakirjanikud ei tööta kirjanduse alal, vaid varustavad ajalehti teadetega, kuma väiksem hulk neist poliitikaga tegemist teeb, artikleid ja ülevaateid kirjutab, mitte aga kirjandusest. Suuremategi lehtede juures ei olevat enam ühtki kirjanikku ametis.

Teiseks vastuväiteks oli see, et ajakirjanik-

kude'e valitsus ja riigikogu väga kergesti näiteks väljamaa stipendiumisid eelarve korras juba mitu aastat on määranud, kirjanikkudele aga veel mitte kordagi ega pennigi. Sellest võib järeldada, et ka edaspidi ajakirjanikkudele toetussummasid kergesti eelarve korras antakse, arvestades ajakirjanduse kui „suurriigiga“. Kui aga ajakirjanikud kultuurkapitali mõne fondi alla kuuluvaks tunnustada, siis juhatatakse neid muidugi edaspidi kultuurkapitalist stipendiumisid võtma. Ühtlasi võiksid siis ka meie Ajakirjanduse Ühingu seitsekümmend liiget tuula vanaduse ja haiguse puhul kirjandusfondist toetust saama, kuna õigusepärast nemad ajalehtede väljaandjatelt, kelle juures kauem töötanud, toetust peaksid saama. Tehti ometi Ajakirjanikkude Ühingu peakoosolekul juhatusele ülesandeks haigekassa ellukutsumiseks samme astuda.

Meie tööme muu seas need väited siin, ei hakka aga nende poolt ega vastu praegu vaidlema, tahtsime aga üht huvitavat küsimust puudutada, mis sel puhul ka kõne alla tuli. Eesti Ajakirjanikkude Ühingu on liikmeteks ka kohalikud Saksa ajakirjanikud. Venelasi ei võetud sellepärast, et siinsed Vene lehed praegu stabiilsed ei olevat. Varem või hiljem tuleks ka Vene ajakirjanikke nim. Ühinguusse võtta, kui õiglase tahetakse olla.

Ja mitte ainult, et sakslasi Eesti Ajakirjanikkude Ühinguusse vastu võeti, vaid juba rutati neile tänavu suvel väljamaa stipendiumigi andma. Nii on Eesti valitsuse poolt juba Saksa ajakirjanik ki väljamaa stipendiumi saanud, mitte aga ükski Eesti kirjanik. Meil jäi selle üle aina imestada! Viis stipendiumi, nendest üks sakslasele! Nagu oleks üks viiendik Eesti elanikkudest sakslased! Või nagu oleks Eesti aja-

kirjanikud nii arenenud, et neile enam väljamaa reis hädaliselt tarviski ei oleks! Või nagu oleks Saksa ajakirjandus meil kultuuriliselt nii madal, et nende esitajaid väljamaale õppima peab saatma! Pealegi ajajärgul, kus sakslased kõvasti kultuurautonoomiat nõuavad!

Kui nüüd Eesti Ajakirjanikkude Ühing kirjandusfondi alla viia, siis nõuavad muidugi Saksa ajakirjanikud ja kirjanikud, kes siin Eestis elutsevad, Eesti kirjandusfondist kohe stipendiume ja toetussummasid ühel alusel Eesti kirjanikkude ja ajakirjanikkudega.

Ja saaksid seda sakslased, miks siis ka mitte venelased. Ja varsti koliks siia ehk igalt naabrimaalt kirjanikke, kes siin mõne aastaga Eesti kodanikuks naturaliseerusid ja kultuurkapitalist toetust nõuaksid.

Mõnelt poolt arvati, et kui võõrast rahvusest kirjanik Eesti aineid käsitab, siis tuleks teda Eestist toetada. Üldiselt on aga meie kirjanikkude hulgas arvamine, et nagu Eesti Kirjanikkude Liitu ainult Eesti kirjanikke on vastu

võetud, nii ka Eesti kirjandusfondist ainult Eesti kirjanikkudele toetussummasid ja stipendiume tuleb anda. Kui ka mõne naabrimaa kirjanik, kes kodus suuremat tunnustust ei leia, Eesti aineid käsitades end Eesti kirjanikkude hulka katsuks nihutada ja siit toetust saada, mida ta oma rahva poolt ei saa, siis ei tuleks sellest mitte sekeldusi toovad pretsedenti luua ja toetust anda, ühesugustel alustel Eesti kirjanikkudega. See peaks kirjandusfondi põhimäärustes selgesti öeldud olema. Ja samati ka teiste kunstialade põhimäärustes, sest näit. on meie kunstinäitustel venelased ja sakslased oma maakdega esinenud, mõned neist Eesti kodanikud, mõned vist mitte.

Kas nad eestlastest-kunstnikkudega kui üheõiguslised kultuurkapitali toetuse alla peaksid käima? Vist mitte.

Nende küsimuste peale tuleks üksikute kultuurfondide põhimääruste kokkuseadmisel tõsiselt mõelda.

SEADUSEANDJAD.

IV. HVOSTOVI jutuke revolutsiooniliselt Venemaalt. Tõlkinud Lp.

Tüli algas pärast seda, kui Hludovka küla talumehed olid koosolekul otsuseks teinud lõpulikult ära tassida ja eneste vahel jagada kõik, mis krahvide Hludovide mõisas veel oli röövimata. Krahvide mõisa oli rikas ja oli juba rüüstatud seitsmeteistkümnenda aasta suvel. Ehk küll Ajutise Valitsuse kommissar seletas, et „krahvimõisa“ kui eeskujuline põllumajandus peab jääma puutumata, et kodanikud ise peavad seda kui rahva omandust hoidma ja kaitsma, ei olnud Hludovka ja teisel pool krahvi heinamaid asuva Korossevka külla kodanikud kommissari vaatega kuidagi päri, vaid kllutasid juuliku lõpul kõik mõisateenijad minema ja rüüstasid mõisa tühjaks.

Kõik see sündis veel täitsa korrallikult. Et poleks tüli ja vaidlusi, võttis vanamehe Arhip Kutshiku nõuande järele igaiüks majast, mis ta tahtis, õuepeal aga jaotati kõik südametunnistuse järele.

Nii tapeti kõik puhastverd tõusead maha, ja iga küllaelt sai kantsaka sealiha. Hobused ja lehmad jaotati eneste vahel kristlikult, täkk aga notiti lihtsalt maha, sest et see tööle ei kõlvanud, „on teine liig kerge, kui aga anda kellelegi üksi, siis võib ta eest suurt raha saada.“ Oli ju krahv selle täku eest maksnud kuuskümmend tuhat puhtas rahas.

Mõisa maad jäeti eslotsa niisamuti, jagamata, sest isegi oma põlde ei jõudnud talumehed tööjõudude puudusel kõik üles künda.

Kui sügisel algas enamlaste valitsus ja ülepeakaela kokkukutsutud maakonna sovdep otsustas kõik ümber-

kaudsed mõisad ajaviitmata töötava krahvi kätte anda, olid „krahvimõisas“ ainult veel hooned järele jäänud, mis aga esiotsa kedagi iseäranis ei kütkestanud.

Nii jäi mõisa veel terveks aastaks samasugusel kujul seisma.

Eemalt, jõe poolt vaadates, paistis mõisa üsna puutumatu. Samuti sirgelt ja selgesti vastu mustendava pargi tagaseina paistis krahvi loss, ehitatud kuulsa Rastrelli joonistuste järele, keskel lala esiküljega ja kummalgi küljel tiibaedadega, mis peafassaadi poolringis sisse piirasid. Tumedate täppidena lossi ümber laialipillatult seisis mitmesugused majandushooned ja punetas hobusekasvatuse hoone pikk kivikatus.

Isegi park, mis astmetena jõe poole alla langes oma kiviste treppidega ja sihvakail postidel seisvate lehtlattega paistis kaugelt samasugusena kui oli varemalt.

Alles lähemale sõites võis hävituse jälgi tähele panna. Aknad ja ukсед paistsid haigutavate avaustena, raamideta ja klaasideta, park, üleni rohus ja maha jäetud, oli metsik ja õudne, ümberringi valitsev surmavaikus ja täieline eluavalalduse puudumine tegi kogu mõisa nagu määratuks surnuaiaks.

Hludovka küla oli versta kolmkümmend väikesest, koguni tähtsuseta linnakesest eemal, seepärast tegid talumehed poliitikaga vähe tegemist ja elasid vanavilsi edasi.

Mitte nõnda polnud lugu Korossevka. Seal oli palju linnalasi, kes olid tagasi tulnud maale. Olid juba iga-

Kommunistide mässukatse ohvrite puusärgid Kaarli kirikus (4. detsembril s. a.) Foto Uustalu.

sugu ispolkomid ja kombetid*), mis olid endiste võimuste asemele astunud, ja poliitiline elu aina kees.

Kui kaheksateistkümnenda aasta sügisel Hludovka talumehed oma koosolekul otsuseks tegid kõik mõisa hooned lõpulikult laiali vedada, liikus ühel ilusal päeval kogu küla hobustega ja vankritega mõisa poole.

Tööd oli meestel palju ees. Juba ainult katustel oli äraarvamata hulk igasugu sarikaid, pennisid, roovlatte, laudu, palke, rauda ja plekki, rääkimata veel parketipõrandast lossis endas ja paljudest muudest materjalidest.

Just siis juhtuski see lugu, mis mitte ainult Hludovka, vaid ka kogu teiste ümberkaudsete külade talumeeste meeled kaua aega ärevil holdis.

Ei jõudnud veel kõik vankrid mõisa suure õue sisse sõita, kui tagumisil vankritel olevad mehed Korossevka küla pool teel arusaamatut liikumist nägid.

„Vaata, vaata! Ega ometi Korossevka mehed

*) Enamlastele omane lühendus Vene sõnadest: ispolniitelnõi komitet — täidesaatev komitee, ja komitet bednotõi — vaesuskomitee. Viimaseid asutama olid enamlased iseäranis agarad, et nende kaudu külales „revolutsiooni süvendada“.

jalul pole!?“ hüüdis Prohor Stulov, punase peaga, tedretäheleline, vähe lollaka näoga poisivilask.

„Aga tõesti Korossevka omad jah,“ kinnitasid teised, sinna poole vaadates, kus teel liikumist näha oli.

„Ja mitte lihtsalt; terve vald on jalul,“ tähendas sama Stulov.

Niisugune liikumine Korossevka meeste poolt pani Hludovka omad väga imestama ja algasid arutused ja arvamised nende ilmumise põhjuste üle.

Kuid nende arusaamatus sai varsti selgituse.

Hludovka mehed seisid alles õues ja arutasid kõrvataguseid sügades, millest õige peaks peale algama, kas kõrvalhoonetest või otsekohe härrastemajast, kui samast väravast, mis mõisa õuele toova kuusepuiestee algul seisis, Korossevka meeste esimesed vankrid õue veersid.

Pikkamisi venisid nad õue, müristades raskete rautatud ratastega. Hludovka mehed võtsid neid täielikus vaikuses vastu, kuid vahtisid neid seejuures kaunis vaenuliselt

Kui Korossevka meeste rong oma terves koosseisus mõisa õue jõudis, mehed maha ronisid ja oma vankrite ümber kohmitsema hakkasid, astus Hludovka

meeste poolt Arhip Kutshik ise, pikk kõhn vanamees, kepi najale toetades välja.

Aeglaselt sammudes astus ta Korossevka meeste poole.

„Mis teie siis, isandad, siia tulite, tähendab, mis-sugustel põhjustel?“ küsis ta, mõni samm Korossevka meestest eemal seisma jäädes.

Korossevka meeste hulgast vastasid paljud häälled korraga.

„Kus niisugune seadus on kirjutatud, et teie siin üksipäini võite peremeest mängida?“ käratses iseäranis üks — riiete järele otsustada — endine sõdur, „see ei ole enam miski kord. Varandust pole siin vähe, ja kui jaotada, siis südametunnistuse järele. Või siis Hludovka-mehed peavad üksipäini saama!“ Siin pistis ta kõige rope-mate sõnadega söimama.

Teised mehed käratsesid samuti.

Selle seletuse peale tõusis Hludovka meeste hulgas kõnekõma.

„Pidage, pidage,“ püüdis vana Kutshik kõigist üle karjuda, „pidage, ütlen teile.“ Ja kui tema häät viimaks kuuldi ja ümberringi kõik vaikisid, rääkis vanamees edasi: „See pole kristlikult, vennad, see pole kristlikult. Möödunud aastal, kui meie mõisa varandust jagasime, kas tegime siis Korossevka inimestele liiga. Kõik olid siin. Mis aga puutub metsasse ja majadesse, siis on see meie, Hludovo inimeste oma. Kõik oleme oma küürul kokku kannud ja üles ehitanud. Teie, Korossevka inimesed, olite kroonu omad, meie aga oleme põlvest põlve olnud krahvi omad. Meie isad ja isade isad on juba siin vaeva näinud!“

„Seltsimehed!“ lõugutas Korossevka soldat. „Mis meie seda vana tola kuulame. Öeldud — ja muud mitte midagi! Meiega ei luba meie kõrtki siit välja viia. Kas kõnelesin õieti või mitte?“

„Tõsi, tõsi, täitsa õigus, seltsimees,“ hüüdsid Korossevka mehed heakskiitvalt.

Hludovka meeste hulgas kuuldus jälle nurin.

„Lubage sõna ütelda, seltsimehed,“ käratas Korossevka meeste ninamees Saiika. Ta oli vabrikutöölaine ja revolutsiooni ajal linnast tagasi maale tulnud. Ta oli meister kõnelema ja praegu loeti teda Korossevka kommissariks. „Seltsimehed!“ hüüdis ta ettepoole astudes ja pead selga visates, nagu tahaks ta seeläbi oma lühikest kasvu pikendada. „Ühenduses on jõud! Kõik, mis verelmejad mõisnikud on kokku riisunud, peab nüüd proletariaadi kätte minema. Mispärast tahavad Hludovka seltsimehed üksinda olla? See on provokatsioon. Teie pole enamliised, vaid burshuid! Kui teie aga burshuid olete, siis olete mõisnikkudega ühes nõus!“

Saiika kõne võeti Korossevka meeste poolt heakskiitmisega, Hludovka meeste poolt aga meelepaha tormiga vastu.

Iseäranis ärritatud oli samane Prohov Stulov.

Närviliselt sügas ta oma kaenlaaluseid ja peksis kätega vastu reisi, kogu tema nägu avaldas kangehtamist ise vaidlusse astuda.

Viimaks rüses ta oma meeste salgast läbi ja asus Kutshiku kõrvale.

„Teie, Korossevka mehed, pole meie herra omad, mitte krahvi omad!“ kisendas ta kõrge käriseva häälega. „Kui „krahvimõisat“ rüüstati, lasksite teie laulu! Kas pole nõnda? Aga meie mehed põletasid ja ise nutsid selle juures. Meie armastasime oma krahvi!“

Soldat vahtis tuseselt tema peale ja pistis ootamatult söimama ja virutas talle rusikaga tugeva hoobi otse teträtähedega kaetud näkku.

Stulov hüüdis ah! ja kahmas käega põse järele.

Korossevka mehed nagu oleksid seda märguandmist aina oodanud; ähvardavalt nurisedes hakkasid nad Hludovka meestele peale tungima. Õhus välkusid kõikad ja tumedad karvased rusikad.

Hludovka mehed, kes sarnast pealetunigimist ei oodanud, läksid segaseks ja taganesid oma vankrite juure. Poisikesed ulgusid. Kuid siin, vankrite juures, Hludovka mehed kahmasid kirved kätte, mis neil tööde jaoks olid kaasa võetud, ja lahing algas uue jõuga.

Kutshik seisis oma meeste eel, seepärast ei jõudnud ta õigel ajal taganeda ja pidi nüüd esimesed hoobid vastu võtma. Üle tema näo nirises veri, kübar oli peast maha löödud, ja kohmetanult seisis ta paigal, käsega näolt verd pühkides, ja ei mõistnud ennast isegi kaitsta.

Soldat lõi tugevasti, täielise asjatundmisega, ja iga löögiga saatis läbi kokkupigistatud hammaste vägevaid söimusõnu kuuldavale.

Prohor, ehk ta küll Kutshiku kõrval seisis, rabeles end välja ja jooksis kõrvale. Tal oli jälle säärane väljanägemine, nagu tahaks ta praegu kõige ägedama kake-luse keskele tormata. Sügas end siit ja sealt, kohendas end, tegi ähvardavaid liigutusi ja kisas oma peenikese häälega arusaamatuid sõnu.

Korossevka kommissar oli kakelustuhinas liig kau-gele läinud ja üleni verine, roomas nüüd kõrvale. Ta lamas maas, lõhki löödud suust verd välja süilitades ja kramplikult klaasistunud silmi jõllitades, pomises oma-ette: „noaga revolutsioonile selga, noaga revolutsioonile selga.“

Aga metsikuks läinud talumehed jätkasid samasuguse meeletusega ja vihaga üksteise nottimist teivas-tega, kirvestega ja kividega, ja mädanenud uduna hõljus õhus räpaste, pesemata kehade higiaur, segatud tiheda peene tolmuga, mida kaklejate saabaste rautatud kont-sad üles keerutasid . . .

. . . Tasa sahisid aastasajased pärnad vanas pargis ja saladuslikult vaatas valge loss oma tühjade aknaaukudega, nagu kustunud silmadega.

PÕGENEMINE.

Hispaania kirj. M. UNAMUNO jär. Homos.

„Sababobi, kohvi!“

Ja noor, korralikkude kommetega ilus mulatt ulatas aeglaselt külalistele kohvi.

Sel päeval olime kokku kogunud kuulsa matkaja Salasi poole, et tema tagasitulekut Huhhanist pühitseda.

See tegu on suurepäraliseks tõenduseks nende esialgsete instinktide allesolemises, mis ikka veel köidavad naist mehe külge ja viivad viimase kuritegevuseni.

Lesk peatus Maronis, end kulla- ja juhustetsija naiseks nimetades. Ta oli lõpmata õn-

*

Kommunistide mässukatse ohvrid viimasel teekonnal.

Leinarong teedeministri Karl Karki põrmuga hakkab Kaarli kiriku juurest liikuma.

Foto Parikas.

*

Süüdates sigarit, katkestas peremees esimesena vaikuse:

„Jah, te arvate, et praegusaja naine, peene kasvatu- sega, end ebajumalaks pidades ei andu metslase armastusele ja on valmis ennem surema? Mina aga arvan, et mehe armastus, kas või mõne ürgmetsade elaniku oma, suudab vangistada kõige tsiviliseerituma naise südamet. See on ju vana lugu, mis alaliselt uus on. Tõenduseks on mul tunnistus, mille ma Huhhanist tõi.“

Ja Salas hüüdis:

„Sababobi, mine välja!“

Kui mulatt lahkus, algas peremees oma jutustusega:

„Viisteist aastat tagasi oli Maronis olev vangla tunnistajaks ühes romantilises põgenemises. Selles vanglas asus kurjategija, keegi inseneer, Raphael Markina, kes teda jumaldava naise mehe oli tapnud ja selle eest sunnitööle mõistetud.“

Tapetud mehe naine, maha müües kogu oma varanduse, jälgis armsamat laevalt laevale.

Ilmatu hulk pargasid kantakse langenute puusärkide järele.

nelik, et kaugeltki nägi oma armsamat.

Vangid istuvad öösiti raudvõrede taga, kuid päeval kõnnivad reas vanglahoovis, kõva äärelvalve all.

Sarnase korra juures põgeneb üheksaküm- nendikku vangidest, riskeerides surra lõpmatu suurtes metsades ehk sattuda indiaanlaste kätte, kes ahmed väljaostude peale.

Mõrtsuka armuke kasutas kõiki abinõusid, et valmistada osavat põgenemist vanglast. Ta

muretses paadi, et jõelõhestikkudest üle saada ja jõuda Venezuelasse, kes väga vastutulelik avantüristidele, ja palkas Inka suguharust neegri abiliseks, nimega Akadi. Reisi pidid korraldama Markina kaks sõpra, kes vabadust ihkasisid. Üht neist, pungis silmadega, nimetati „Öökulliks“, — teist aga „Känguriks“ tema suurte rusikate pärast, millega ta vangidega kakeldes suure lugupidamise oli võitnud.

Need olid, sõna tõsisel mõttes, täfelikud mõrtsukad, kuid Markina, neid oma kaaskannatajateks põgenemisel valides, pidas silmas ainult nende hüüglasuurt jõudu.

Põgenemine sündis keskpäeval, mil Markina ja ta kaaslastel jõel töötasid.

Põgenejad sõudsid kogu päeva ja kogu järgneva öö ning alles koidu ajal jõuti üle esimese kärestiku; siis jätkasid nad oma teed tundmata vabaduse poole.

Kuid päike paistis väljakannatamatult, ja ta kuumade kiirte all rauges põgenejate jõud.

Märgates kauguses saarekest, sõudsid nad sinna, et einestada ja puhata: oma teenri aga, — neegri — sidusid puu külge, et see põgeneda ei saaks.

Kuid üleelatud rahutused takistasid neid magamast, ja väga hästi nägi neeger neid pilke, mis „Öökull“ ja „Känguru“ teineteisele saatsid, ise alatasa jälgides armastajate õrnusi.

Kogu aasta ei olnud nad läheduses ühtegi naist näinud, ja nüüd olid nad sellest lahutatud ainult viieteistkümnepäevase sammu kaugusega ja... võistleja eluga.

Kumbki neist kuulas hoolsasti oma „sisemist häält“, mis kohe oli valmis pattu tegema.

Kui päike loodenes, asusid nad uuesti teele. Nüüd oli selgesti näha jõepõhja, kust liivased madalikud üles kerkisid. Ühel neist paistis kari alligaatoreid. Samal hetkel peatus paat ja Markina kummardas, et vett võtta.

Kui kiskjad loomad langesid „Öökull“ ja „Känguru“ õnnetuma kallale ja paiskasid ta kohe jõe ääresse.

Karlottha, nähes oma kallima hukkamist, langes minestusse, kuna mõrtsukad kohkunud neegri karjused:

„Sõua rütem, ehk sind ootab surm!“

Ja paat ujus aeglaselt tollest kohast eemale, kus vaene Markina alligaatoritega võitles.

Röövliid viisid oma saagi ära, päike aga valas endiselt omi kiiri jõe kohta, kus äsja sündis hirmus tragöödia.

„Kaldale!“ karjused kurjategijad.

Nad ruttasid meelemärkuseta naise vallutamiseks, kes paadi põhjas lamas.

Kuid soine, tihe pilliroog ja teised veetaimed takistasid paati kaldale sõudmast.

Sunnitöölised tuli vette minna ja paati nõoriga oma taga vedada, kuna Akadi paati jäi.

Sääli lõikas neeger nõõri katki, sunnitöölised aga hakkasid porises vees rabelema, kuni neid soo hoopis neelas.

Akadi sõudis keskjõge ja peatus, pea täis mõtteid. Kas sõuda mere poole või jõge mööda ülespoole, oma suguvõsa juure, kus teda ootas armastuseta ja naiseta õnn?

Must metslane vaatas kaua ja teravalt oma vangi, kes ta jalge ees lamas, ja liigutas viimaks möla.

Kerge vihinaga langes möla lainetesse ja Karlottha paat, tasa hõljudes, ujus Inka suguvõsa poole.

Vähe vaikides, jätkas Salas:

„Seitse aastat hiljem sõudis Akadi lapsega, kes ei olnud nii must kui ta ise, jõge mööda alla.“

Ma kohtasin teda Santo-Huanis ja tema jutustas mulle oma loo.

Karlottha suri, armastades, ilma et oleks maha jätta soovitud oma vallutajat ning ühel ja samal ajal kurtes tsiviliseeritud ilma järele.

Ei eurooplased sealt läbisõites ega misjonäär, last, sellest kummalisest ühendusest sündinud oleyust, ristides, ei suutnud mõju avaldada omaste juure tulekuks.

Mis oli selle tsiviliseeritud maailma eemaletoekamise põhjuseks? Kas häbi oma teo eest või kohustus lapse isa vastu? Aga võib olla see ja teine?

Akadi tõendas, et Karlottha olevat olnud õnnelik ja alati kaldal mänginud, kus ta kaaslastega kalu püüdis.

Vaene Akadi, kes ootamata õnnest hõmmastatud oli, tundis pärast naise surma, et ei ela kaua üle oma truud kaaslast ja tõi siis lapse valgete juure, et talle siin kasvatus anda.

Varsti kustus ta, oma veetlevat Karlotthat taga kurtes, kes talle üle viie aasta truud oli olnud... Kahetsuseta lahkus ta elust, kindlasti uskudes, et kohtab valgete Jumala juures oma kallimaga.

Ma vandusin talle, et kasvatan tema poja üles.“

Sisse astus noor mulatt, kuna Salas temalt sõbralikult küsis:

„Sababobi, kuidas hüüti su ema?“

„Karlottha!“ vastas noormees uhkelt.

Ja tähendas kohe:

„Ta oli ilus kui ingel.“

MUST HOBUNE.

V. ROPSHINI (B. SAVINKOV) jutustus. Vene keelest J. R.

7. märtsil.

Jegorov oli harjumata vanamees, sest rahva suur hulk on üldse pime. Kündmata maa on harimata, aga rikas ja viljakandev. Tema juured ulatasid sügavale maasse. Aga „sündis suur maavärisemine“. Endine elukord langes kokku. Aga uus... Mis andis temale uus? „Poeg tapeti ära ja maja põletati maha... Kurjavaimu kiusatus.“

Ma kuulan, kuidas korstnas tuul ulub. Ja mulle näib, et ma Moskvas ei ole, vaid metsas, ja et vahtrate ladvad kohisevad. Jegorov tuleb pimedusest välja, lööb kahe sõrmega risti ja ütleb: — „Missugune ilus Jumala ilm...“ Ja värskendades ning rõõmustades kahiseb suvine vihm.

8. märtsil.

Fedja istub nurgas. Ta suitsetab ühe paberossi teise järele. Ta on kõhnaks jäänud, silmade alused on tal sinised. Ka kaotab vist kaardimängus.

„Kas me ei lõpetaks mitte õngitsemist, härra polkovnik?“

„Aga Vetsheka ülem, Fedja.“

„See on väga raske, härra polkovnik. Isegi minu vastu saavad kahtlaseks. „Kas ammu olid parteis? Kus enne teenisid? Kas vangis istunud oled? Missuguses?...“ Ma valetan kui koer, aga see ei ole tõenäoline. Need kaabakad on ettevaatlikuks läinud. Neid kelme ei saa enam petta...“

„Aga aadressi said teada?“

„Sain teada... Aga mis sest kasu, härra polkovnik?... Jumala eest, nad võtavad meid kui kanu vangi...“

„Siis mine minema, Fedja. Sind pole enam tarvis.“

Viskab paberossiotsa kaminasse.

„Enne laupäeva ei ole võimalik. Ta on ära sõitnud. Tuleb laupäeval tagasi...“

Ta lööb lootusetalt käega. Ta kardab: südames on tal surnud hiir. Ma ütlen temale: „Anna aadress ja mine minema.“

9. märtsil.

Fedja ei läinud kuhugi. Ta võeti veel samal öhtul vangi. Ma loen jälle „Isvestijat“. Seal on kirjutatud, et: valgekaartlaste agent Kovaljev põgenemise juures on ära tapetud. Tähen-dab, ka Fedjat ei ole enam. Ei ole enam kedagi. Olen ükski.

10. märtsil.

Laupäevani tuleb oodata... Aga täna on neljapäev. Ma olen kui tagaaetud metsloom, nagu kommissari naine Bobruiskis. Mul ei ole tegevust. Vassilii Blashennõi kirik on kurb ja Kreml niisamuti. Minu ees on sein ja selle ääres langenud kommunistide hauad. Nende päralt on au ja igavene rahu. Aga minu päralt?... Minu päralt on suur ruum. Metsas kohiseb pähklapuupöösas. Telgi bresent tõuseb üles ja sisse astub paljajalu Grusha: „Tapa neid, tapa, et ühtegi elusse ei jääks, et nad neetud kõik kaoksid...“

11. märtsil.

Jah, Fedjal oli õigus: tarvis õngitsemine lõpetada.

Ma läksin öhtul Tverskaja peale, ma läksin ilma mõtteta, ilma eesmärgita,

sest toas oleksin ma ära lämbunud. All platsi ääres jõudis mulle auto järele. — „Seltsimees, seisa paigal!... Käed üles!...“ Ma tõmbasin revolvri, mida ma alati käises kannan. Ma tõstsin parema käe ja hakkasin, ma ei tea, mispärast, laskma. Ma ei näinud inimesi, ma nägin ainult musti varje. Ma vajutasin trikli peale, seni kui viimane kuul väljas oli. Siis ärkasin ma meelemärgusele ja vaatasin ümber. Oli tühi ja väga pime. Kõnniteel, märjal lumel, lames kolm inimest. Veoauto mootor mürises. Ma pöörsin põikuulitsasse... Nii jäabki Vetsheka ülem tapmata.

12. märtsil.

Ma jätsin professoriga jumalaga kui kõlilitati. Professori kohkus. Ma võtsin brovningi ja läksin ust avama.

Lävel seisis Olga.

Teedeminister ins. Karl Kark.

Langes 1. detsembril Tallinnas, Balti jaamas, kommunistide mässukatse ohvrina.

„Miks sul revolver käes on?“
 „Mind oodatakse.“
 „Kes ootab?“
 „Sinu sõbrad kommunistid.“
 Ta ei istunud, vaid langes toolile, nagu oli — kasukas ja karvanahkses mütsis.
 „Georg!... Sa sõidad ära? Jah?“
 „Jah, Olga!“
 „Georg, minu armas, võta mind enesega...“
 Georg.“

„Kuhu?“
 „Kuhu tahad.“
 „Võta mind enesega kuhu tahad?...“ Nii palus ka Grusha... Ja mispärast see naisterahvas karvanahkses mütsis, lühikeseks lõigatud juustega, see võõras inimene mulle „sina“ ütleb ja mind Georgiks nimetab?

„Ei, Olga!“
 „Georg, ole kes sa oled ja tee, mis sa tahad, aga ära ütle ei... Ole armuline, ma armastan sind, Georg. Olen sind alati armastanud...“

„Ei, Olga.“
 „Sellepärast, et ma kommunist olen? Sellepärast, et ma teie vastu võitlesin?“

Ma vaikisin.
 „Noh, ütle ometi... Ütle.“
 Ta ei nuta. Ta silmad on kuivad. Ta ootab. Nii ootas ka Grusha vastust... Teistsugu vastust.

„Sest, et ma sind ei armasta.“
 Ma ütlesin seda, aga ma ei uskunud ise mitte. Ta lõi silmad maha. Kõõgis kõlistas professor klaasidega. Seinakell tiksus — see oli käoga kell, nagu mäletan. Ja akna taga keerles pikkamööda lumi.

13. märtsil.

Ma olen vagunis. On kange kasukate ja mahorka lõhn. Kaugel nurgas pimedas mängib üks poiss balalaikal:

Ахъ, коммуна, коммуна моя!

Ахъ, и рожка то вся подлая твоя!

(Ah, minu kommuuna, kommuuna! Ah, sinu jöle ja alatu nägu!)

Mis ma olen saavutanud? Taga on lumega värskest kaetud hauad. Ees on... Mis ootab mind ees? Kauge ja raske tee, ja ei ole otsa näha ega aimatagi. Homme võivad enamlased

langeda. Kes nende asemele astub? Fedjad, Jegorovid ja Wreded? Või õrna käega Pühad Kasjanid? Kes sõrmi haavadesse pole pannud? Aga tarvis on ehitada, mitte purustada... Olga... Ma ütlesin, et ma teda ei armasta. Jah, maailm on minu jaoks tühi. Venemaa on Olga. Olga on Venemaa. Ei ole tōsi. Aga Grusha? Ei ole Grushat, ei ole ka unistust Olgast. Ring on käidud. Kas ei ole see viimane ring, kui lootus kaob?

У коммуни карманы всё в дырах!

У коммуни полцарствія в ворах!

(Kommuuna taskud on kõik auklised! Pool kommuuna riigist on kõik vargad!)

Vedur vilistab lõikavalt. Rattad müristavad. Pimedas nurgas mängitakse balalaikat. Rong ruttab edasi. Kuhu?

14. märtsil.

Rong ruttab edasi. Ma näen: lageda kase all seisab mees ilma mütsita, nõor kaelas... „Kuhu poole sa risti ette lööd? Hommiku poole löö risti ette...“ Ja siis ma näen: punane leek tõuseb üles, paljad õlad valendavad... „Pane tal habe põlema, habe...“ Ma näen: küla põleb, päikese päistel välgub kirves: „Tapan ära!...“ Rong ruttab edasi: „Seltsimees, ära karda! Laseme mõne kuuli püha Venemaa peale!...“

Ja lasksidki. Ja haavades lameb Venemaa. Lasksid mitte ainult nemad, vaid ka meie. Lasksid kõik, kel aga püss käes oli. Kes on Venemaa poolt? Kes on vastu?... Meie?... Nemad?... Või meie ja nemad?...

Aegasid ei ole teada. Aga Venemaa tõuseb üles. — tõuseb meie verest, tõuseb rahva sügavustest. Olgu meie ka kui udusulg, las meid ka pillutab tuulekeeris. Meie oleme pimedad ja vihkame üksteist, meie allume ühele teadmatule seadusele. Meie ei oska oma süüdi mõõta, aga meie ei oska ka oma väikest õhvrit mõõta...

„Ja kui ta kolmanda pitsati ära võttis, kuulsin ma kolmandat elajat ja see ütles: tule ja vaata. Ma vaatasin, ja vaata must hobune oli seal ja tema seljas oli ratsanik, kellel mõõt käes oli...“

(Lõpp.)

UUS TANTS.

FRITZ BÖHME järele HaKo.

Kuigi uue tantskunsti juured ulatavad tagasi juba XVIII-sse aastasajasse, mil ettevalmistavalt tegutsesid tantsjad ning pedagoogid, nagu Noverre ja Delsarte, kuigi võimlemist, kehaharjutusi ja hilisemal ajal n. n. kehakultuuri püüdeid tähtsaks — olgugi osalt erisidte taotlevaiks — ennustavaiks märkeks tuleb pidada,

Mary Wigman.

— ei XVIII ega XIX aastasada pole seda, mida me tänapäev uueks tantsuks kutsume, sihiteadlikult taotlenud ega ole ka liikumismeele arendamist ning selle tungi krooni — eriseadustele alluvat erikunsti — silmas pidanud. Mida otsiti, see oli kas maotuna või ajakohatuna tunduva balleti reformeerimine, või aga kehatugevuse kasvatus, tervendus; hügieeniline edu. Alles Isadora Duncanist saadik algas teadlik loobumine tantskunsti traditsionaalsest käsitusest. Tema esinemine ja ta väike kirjatöö „Tuleviku tants“ on tähiseks uueaja tantskunsti ajaloos: siin rajati määravaks sihiks juba Noverre'i poolt asetatud liikumise loomulikkuse nõue ning Delsarte'i poolt algatatud tantsulise kasvatuse meetodi radikaalne ümbermoodustus, olgugi helleniseeriva romantitsismi näol.

Sellele esimesele, energilisele sissetungile tantskunsti uudismaale järgnes aeg täis hulgalist tugevat tantsstahet puhtindividualistlikus suhtumises. Oli saadud julgust. Iga uus tantsjanna, iga uus tantsja tõi oma teostes enam või vähem algupärase käsituse tantskunstit. Otsiti tuge mineviku eeskujudelt: Greeka, India, Egiptus, Rooma, gootika, renässans, maskitantsud, loortantsud, paljasjalu tantsud, puhtmatemaatilisel vormitud kujundid, ekstaatiliselt improvisatsioonid, muusikalised interpretatsioonid, liikumiseks ümberseatud maali- ja raidkunst — kõike seda pakuti kontsertsaali poodiumilt üksiktantsjate ja -tantsjannade poolt uuea tantsuna, kõik see tegi ajutj lühiealist kooli, leidis jälgendajaid või kadus jälle ühes tantsjannaga, kes ta oli toonud oma isikulisena loomina. Kõigi nende üksikkatsete vastarrinnas püsis aga ikkagi veel võimukana tegurina ballett, kes tänu oma traditsioonile ja mitmeti kasutatavale koorile valitses lava ja võidukalt tõrjus tagasi uue tantsu sissetungi sisse riiki.

Pärast mõningaid, alguses suuresti laineid löönud, kuid lõppeks ometi mitte võimukalt läbitunginud genflase Jaques Dalcroze'i algatusi, kes muusikalisel alusel Helleraus¹⁾ rühmatolist tantsu arendas, vahetus see uue tantsu individualistlik järk alles pärast sõda-ajal sihiteadlikkude püüetega, mille eesmärgiks on rühmamoodustus. Selle samimuga üksiktantsust tantsrühma juure on uue tantsu stiilikujundav jõud, mis varem pole saanud avalduda, tulnud vaidlematuks tõsiasiaks. Sest ainult rühmas võib peituda traditsiooni-kujunemise idu, ainult rühm tagab või vähemasti töötab järkjärgulist kasvumist ja tugevnemist, mis võib välja juhtida uuele, meie ajale vastavale tantsstiilile. Kui väga ähvardatuna end tunneb traditsionaalne lavaballett uue tantsu selle viimase arenemisjärgu läbi, osutavad need tugevad pingutused ja välised reformikatsed, mis ta viimastel aastatel ette võtnud.

Uutest tantsrühmadest on tänini püsivamat mõju avaldanud need, mis on moodustunud Rudolf von Labani ja Mary Wigmani ümber. Nad on teineteisega ses mõttes sisemiselt sugulased ja taotlevad sarnaseid, isegi samaseid sihte, et Mary Wigman on sooritanud aastaid

¹⁾ Aidlinn Dresdeni läheduses, mille majanduslikuks keskkohaks on suur mööbli- ja üldse kodukaunistava tarbekunsti tööstus „Deutsche Werkstätten“ („Saksa töökojad“), vaimliseks krooniks aga Dalcroze'i rütmilise gümnaastika instituut. (Tõlkija märkus.)

vältava tantsulise kasvatus Labani juhatusel ning omaks võtnud tema põhimõtted.

Rudolf von Labani looming algab ühe tõe-tundmisega ja ühe meeletuletusega. Temale oli tants, — ruumis liikumise kunst, kõige elusa inimkeha varal kujundatud sümbol, — saanud ju varases nooruses tema olemuse tsentraalseks elamuseks. Loomusund tõukas teda, keda isa oli määranud muu jaoks, tantsu ja tantsuuletuse kui oma sisemuse väljenduse poole. Ning mida ta oma esimeste sammude juures leidis, oli tantskunst, mis täiesti oli kaotanud oma endise tsentraalseisukoha kultuureelus, mis tantsul Labani sisemist tunnet mööda olema pidi. Ta nägi, et tantskunst kõigis omisvormes, ajaviite, lõbu efekti, tundmuse asjaks saanud, kultuuri rajamale tõrjutud, oli sattunud teenivasse seisukorda. Nii sai tema sihiks tantskunsti uuesti asetada kunstilis-kultuurilise elu keskpaika.

Aastaid väldanud töötamine, uurimine, sissetungimine tantsu maailma, ta enese sisimat täitvasse rikkasse elu, oma kunstiala minevikku, tantsu ja teiste kunstide suhetesse, aastaid väldanud iseseisev tantsuline looming oli Labanil juba seljataga, kui Mary Wigman Helleraust ta juure tuli; ning aastaid on siis mõlemad üheskoos töötanud ja tegutsenud. Labani ägedasti edasitungiv, ikka uusi teid ja

vaatepunkte uutes teostes avav loomus leidis Mary Wigmanis hingeliselt sugulase, vastu võtteks küpse, samade sihtide pärast heitleva inimese, ning sellest kunstilisest ühistööst võrsusid tantssteosed, millele inimesed mõistmatuses algul selja pöörasid, mida nad välja naersid, mille vastu võitlesid. Siis aga hakkas aimus koitma, alguses vähestes, et siin on arenemas erakordne kunstiline sündmus. Märgati, et siin midagi ürgolulist, mattunut heitles väljenduse, esmakordse paradigmaatilise (s. o. eeskujulise) kujunduse pärast; tekkis tunne, et õntumaile avati tee siamaale kõrvale tõrjutud üldinimlikule tungile, loovale liikumistungile. Labani suureks teoks tol ajal on see, et ta oma jõu, oma sisimad tötunnistused, seda, mis ta ise väsimatus töös vallutas, on annud teisele inimesele tema kombel kunstiliselt heitlevale, annud tagasihoidmata, pühendunud kumbki vaid uue tee rajamise tööle. Ning Mary Wigman küllap oli võimne, kui vaevalt keegi teine, kõike seda vastu võtma ja ümber töötama, mis talle too aeg erakordistena kunstilistena elamustena kinkis, ning aru saama ja mõistma raugematult, kuid hooti, intuiitiivselt oma enese rütmis rühkivat meistrit, kes, silmis kõrgemad sihid, asus teele, mille tähtsust meie kultuuri jaoks õigesti hinnata saab võimalikuks alles hilisemale ajale, mis jõudnud tarvilikuni vahemaani selle melhe elutööst.

Tol ajal, kui Mary Wigman Rudolf von Labani tantsuliste ideede kehastajana publiku ette limus, on tal raskesti tulnud võidelda; ent sammsammult on ta sitke energiaga ja ei kunagi raugeva jõuga end kogu oma isikuga pühendanud uuele tantsule ta järjekindlaimas kujus. Ta puistas üle inimesed oma andidega, mille ees seisti küll hämmastunud ja mõistmatuses, küll üleskihutatuna ja kaasakistuna. Oli hoog ja vägi neis üksikteostes, mida tants polnud siamaale veel saavutanud, ka mitte siis, kui appi võttis näilikut vahetuimama kirglike tundmustepurskamise loodusligidaseimad vormid. Selle mõju saladus ei peitunud sisus, mida tantsiti, vaid nende sisude vormimises. See vormimine tuli tolle maailma elementaarseist ürgpõhjatest, millele oli alles tundmata kinninaelutav, voolavaid hingepüüdeid kokkupigistav sõna ja milles toimis end ruumi kallav, vahetumasti liikumises vormitud inimolemine. On Mary Wigmanile kallale tungitud, ta vastu võideldud, teda püütud vähendada; talle on ette heidetud intellektuaalist tehet, külmust, kirglusetust, kuna oli lastud eneses kangu jääda nende voolude vastuvõtu organ, kuna tantsu juures oodati naeratust, armastusväärust, formaalist tühjust, pantomiimilist selgust, tund-

Pilt „Kolmnurk“ Mary Wigmani tantsdraamast.

Pilt Mary Wigmani tantsdraamast.

muszhesti jne., ainult mitte vahetumasti sisenduvat kunstivõimu. See kõik pole suutnud tõkestada selle tantsjanna võidukäiku. Tema teoste sunnini küüniv hoog ja dämnoonina, mis vaevalt lasid vaatlejal hinge tõmmata, tagusid armutu järjekindlusega ilutantsjanna ja hingeliselt tühja, poseeriva ballettlanna imalmagusa pildi vaatleja ajast välja, ning isegi tema eitamises sisaldus veel tunnustust selle uue tantsulise kunstiaate sallimatu prohvetinna kohta.

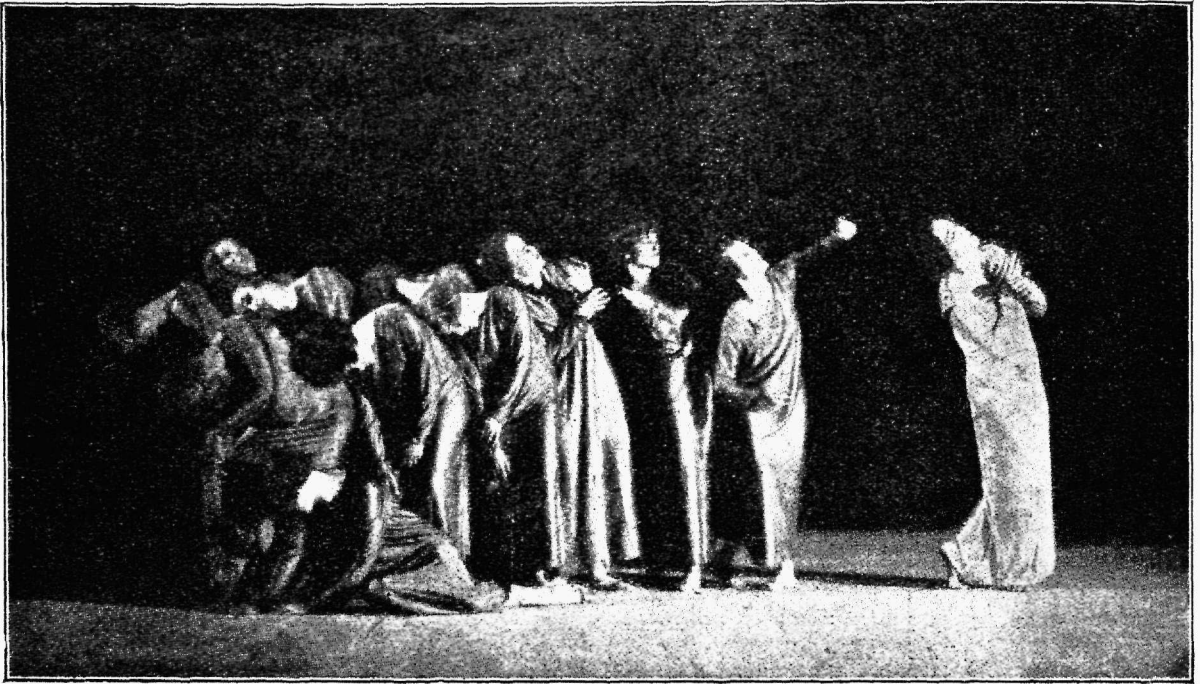
Kui sel moel esimene atlaak individualistlikus järgus oli toonud võidu, oli asi küpsenud laiemale alusele kandmiseks. Laban ja Wigman olid vahepeal läinud lahku, et samas suunas kumbki oma enese loodud ringis edasi ehitada. Pea samal ajal löid mõlemad omad tantsrühmad, — Laban alguses Stuttgardis ja siis Hamburis, Wigman Dresdenis, — mis olid määratud üle kandma uut ideed kontsertpoodiumilt näitelavale. Need on esimeses joones lavateosed, mida mõlemad nüüd avalikkuse ette tõid: Wigman näitas väiksemate rühmatantsude kõrval omi „Stseeni ühest tantsdraamast“²⁾ ning Laban kandis ette kogu rea tantsluuletusi oma kutseliste tantsjate rühmaga, mille ta nimetas „Tantslavaks“³⁾ ja selle tants-

²⁾ Nende tantsude ja stseenide loomise ning esmakordse ettekandmise aastal töötas Wigmani koolis Eesti tantsjannaist Rahel Olbrei, kes sel sügisel Tallinnas oma kooli avas. (Tõlk. m.)

lavaga Hamburis ühendatud, vastloodud, asja-armastajaist moodustatud „liikumiskooriga“. Nende püüete sihiks on uus tantssteater. Nende loomingute kaudu ilmnevad meile nüüd uue rühmatantsu arenemisvõimalused. Labani tantsluuletuste ettekanded tõid nende võimuste esimesi vorminguid tema tantsdraamas „Õõtsuv tempel“, tantsreas kõnekooridega „Faust“, kultuslikus mängus liikumiskooridega „Pööripäev“, eepilises tantsreas „Pimestatud“, komöödias „Taevas ja maa“, tragöödias „Lummutus“, groteskis „Komöödia“, tantsluuletuseks kõnekooridega ümbervormitud Aischylose „Kinnineeditud Prometheus'is“ ning Noverre'i pantomiimi „Agamemnoni surm“ alles äsja antud tantsulises uuenduses, mis kõik — kindlasti tähelepandav rida loominguid — Hamburis Labani tantssteatris on ette kantud ja külaskäiguetendustel Saksas ja väljamaal osalt korratud.

Tantsrühma mõiste on olevikumõiste ning sõnana uus moodustus. Vana aeg enne uue tantsu tekkimist tundis ainult ballettkoori, milles ei olnud mõõduandev üheväärtuslikkus, vaid ühetaolsus. Rudolf von Laban on omas õpetuses liikumistüüpidest üldse alles rajanud aluse

³⁾ Selle tantslava liige, Labani õpilanna, Eesti tantsjanna Gerd Negro, esines hiljuti Tallinnas ja teistes Eesti linnades oma „kammertantsu“ õhtutega. Ka Gerd Negro on uuest tantsust huvitatuile korraldanud kursuse Tallinnas. (Tõlk. m.)

Pilt Mary Wigmani tantsdraamast.

rühmamuudustuse võimalusele. Nagu segakoor muusikaliselt eristub hääle järgi, nagu koorilaul ehitub erihääle kasutamisele vastavalt nende loomupärasele ulatusele ja värvینگule, nii lõi Laban ka tantsu jaoks vahetegemisi, mis selgesti ja arusaadavalt teevad üksiku tantsja kehalise olemuse lähtekohaks ta kasutamisele liikumisel teistega koos, s. o. tantsimisel rühmas. Nagu inimhäält jagame laulu seisukohalt kõrgeks (tenor, sopraan), keskmiseks (bariton, mezzosopraan) ja madalaks (bass, alto), nii jagas Laban inimkeha omadusi tantsu seisukohalt, tehes vahet kõrge-, kesk- ja madaltantsja vahel. See vahetegemine ja jagamine vältis (hoidis ära) ühelt poolt erinevate kehade mitte kokkukuuluvate liikumishelide khaootilist segamini paiskamist, teiselt poolt aga ka sundust, mida avaldas ühekülgsest kõrgetantsuline ballett sellega, et ta mitmesuguseid liikumistüüpe ühesugusele liikumispositsioonile tegutsema pani, s. o., veel korraks muusikalist võrdlust appi võttes, ka basse pani tenorit laulma.

Laban võis seda, sest et ta liikumise mõlemad peakomponente, inimkeha ja liikumisruumi, teineteisest ei lahutanud, vaid neid käsitas vastastikkult teineteisest läbitungivana, seaduspäraselt seotuna üksusena. Liikumisuugad, -meloodiad, -akkordid, kui neid ainult üks keha täide ei saada, vaid mitu korruga, on ainult siis võimalikud, kui mitte sama liikumispositsiooni

kuuluvate kehade mitmesugused liigutused ühinevad ruumiliselt harmoonilisteks suheteks. Võrreldagu vahest „Rännaku“ või „Kolmnurga“ stseene Wigmani „Tantsdraamast“ üks-täis missuguse balleti koortantsudega: ballett on enamasti vaid kõigi kooriliigete kõrgetantsuline unisono, s. o. samakõla.

See ruumkehaline käsitus tantsust tingis aga ka tantsulise kasvatuses sihte, mis on kaugel eemal informeerivast balletikasvatusest. Mitte ükski, et kramplikkusest ja ühekülgseist harjumusist vabastamisega tantsjas kasvatatakse omapärane (oma enese) kehaline ruumitunne, teda ei sunnita ka asendeid ja sammuvorme (poose ja pas'sid) kätte harjutama, mis tema liikumiskalduvusele ei vasta. Mingit keha, millele kõik tungib hoogsa poole, ainult pingutusliigutusi tegema panna, tähendaks teda vägistada. Küll on ühtlased kõigil liigutusil samad dimensioonid, küll peavad kõik kehad, et teadlikkusele jõuda omast individuaalsest omapärrast, õppima teostama inimliku liikumisvõimaluste nägematut kristalli kõrgusse, laiusse, sügavusse, peavad sisemiselt kogema intensiivdivahesid nagu aeglus, kiirus, järjestusvorm nagu hoog, pinge, impuls, et isiklikus liikumises äratada endas tantsulist meelt, põgu mõistelise kokkusurumise eest, lunastust kangusest — kuid need on kõik vaid eelharjutused, mis peale kehalise treeningu tervendavat mõju ühtlasi peavad liikumise hingelised sugemed tihe-

daimas ühenduses liikumise endaga, mis kaitsevad-hoiavad loovat annet tootmast kujundusi ajupärase väljamõtlemise ringteel, vaid teda kutsuvad intuiitiivselt saadud vahetumasti objektiveerima ainuüksi kehaliselt-ruumilisel tingitud liikumises, ilma et tarvitseks läbi k'ia mõistusepärasest ja sõnaseotust surutisest. Nii viisi loodud tantsude mõtet ei saa enne loomist sõnadega kindlaks määrata, ta ilmneb ainult liikumises ja selle keeles, mis siis omakorda tagantjärele võib viia sõnadesse suletud objektiveeringule, kuid nagu absoluutne muusika sugugi mitte sellele viima ei pea. Mary Wigmani „Stseenid“ pole mitte mingi väljamõeldud tegevustiku osade tõlgitsemine liikumisse ega Labani tantsluuletused mingi tantsuks tõlgitud literatuur, vaid ühed kui teised tõestavad ainult, et ka puhtkehaliselt saadud intuitsioonid omas järjestuses annavad väliselt mõtterikka, ka mõistusega vastuvõetava terviku, kuna nad voolavad kõigele kunstile ja tumele ühisest hingelisest teadvusetusest. Absoluutne tants ei saa tõuget ei piltlik-mõistuslikust kujutlusest ega väljaspoolt tulevast, näit. muusikalise mõjuavaldusest. Ta on puhtkehaline objektiveering. Siit seletub ka seisukoht, mille omab muusika selle uue tantsuvoo'u raamis: muusika ei tähenda talle mitte sama, mis näiteks balletile, kus ta on mootorilis-dünaamiliseks (liikri-

mapanev-jõuline) teguriks, ka mitte sama, mis genilase Jaques Dalcroze'i õpilaste poolt arendatud voolule, mis teeb tantsu muusikaliste teoste illustratsiooniks ja kehalis-plastiliseks interpretatsiooniks (tõlgitsuseks), — järjekindel absoluutne tants on muusikatu, ei tarvitse muusikat, sest ta saab oma mootorilise tõukeandja ürgallikaist: kehast ja ruumist. Kui muusika siiski ei Wigmani ega Labani juures pole välja suletud, siis on jutt kas kõladest, mis liigutusi alla kriipsutavad, või muusikast, mis täiesti alistub tantsule, vahest tundemomente meelega tahab rõhutada, kuid eraldatuna tantsust mingit iseseisvat tähendust ei omista.

Selle üldise seisukohavõtuga tihedas ühenduses on ka arenemine, mille on läbi käinud käsitlus kunstilisest küljest uues tantsus. Ballett pidi paratamatult juhtima säärasele käsitusele kunstilisest tehnikast, mis oli ligidane artistlisele (kunstioskusele) tehnikale. Vormide skaala piirdus harjutustega, mis enam või vähem rasked olid kätte õppida. Parim balletitantsja oli too, kes nende vormide parima sooritamisega, parima võimisega oskas ühendada isikliku noodi, mis ta sooritusele andis isikliku värvingu. Kunstiteos tekkis nende enne teost väljamõeldud harjutuste ja liikumisvormide kokkuseadmise teel. Tema osad olid olemas enne loomingut ja olid kätte õpitavad; teos ise näitas

Lõpupilt Mary Wigmani tantsdraamast. (Ruumiakkord).

end ainult nende harjutuste värvingus, mis tuli lisaks saavutatud võimisele. Uus tants ei tunne loomingut kätteõpitud eelharjutuste kokkuseadena. Temale on kunstiline looming nagu kõigi teistegi kunstide juures intuitiivselt saadud, sisemiste tunnetena ja püüetena kerkiv koguteos, mille objektiveering (väljendus) liikumisjärjestuste ajalises vältuses sünnib. Kunstiline tehnika tähendab temale: objektiveeritud vormingute võimalik selge ligendamine sisemistele sünninguile, võimalik selgus kehalise materjaali kõnes elementaar-ruumilise seaduspärase alusel. Teos pole siis mitte võõraste harjutuste täidesaatmine individuaalse nüansseerimise märgi all, vaid on omaenese kunstilise intuitsiooni isikupärane väljendus. Siin voogavad tundmused, mõtlemine, tahtmine alles ühtluses ruum-kehalisena üldväljendusena ning kannavad isiku rütmi vaatleja silma ette. Nende loomingute ees järelikulult ärgu päritagu eestkätt sisu ja tähenduse järele, nad pakuvad sõnadega formuleeritavaile seletustele enamasti vähe haardekohti, nad pole mitte kehasutatud mõtted ega plastiliselt väljendatud tundmus, ei filosoofia ega allegooriline pilt, vaid kunstiline objektiveering ühes keeles, mis elab veel enne neid seotusi ja surutusi, keeles, mis on igavesel põgul nende püsituste eest.

Ning mis tähendab. nüüd see uus tants meie kultuurile? Ta on ülendanud tantsu, mis oli tarbekunstiline toiming, iseseisvaks kunstiks. Ta on uuesti elustanud kangujäänud, krampunud liikumistungi, on temas lahti kaevanud loova jõu ühe ürglätteist ning lasknud ta uuesti mõjuvusele tulla. Ta on sellega asunud teele, mis väljamõeldud, intellektuaalselt leitud, organiseeritud vormist viib eemale orgaanilise, seaduspäraselt kasvanu poole. Tehtust ja ettepetetust tungib ta kujundusele, algupäraselt ausa poole. Dekoratiivist formalismi hülgab ta ornamentaalse loomingu kasuks, tarbekunstilist kunsti kasuks. Ta ei taha näitlevat inimest, kes end sisse mõtleb rolli ning rändab poosist poosi ning enam ei tunne iseennast, vaid algupärasest-otsekohest inimest, kes jälle joob ebateadlikkude voolude lättest ning kelle sügavaimaks elamuseks on tõkestamatu ühine vooamine teistega, elav ühisus.

*

Ei saa lõpetada seda lühikest kirjutust, mis kokkuvõtlikult esitab uue tantsu aluseid ja ühtlasi märgib ta arenemist ja praegust järgi Saksas, pilku heitmata uue tantsu seisukorrale Eestis.

Esmakordselt, nende ridade kirjutaja teada,

Labani kool. Rühm vabaliigutuste harjutusel.

esitas traditsioonilisest balletist erinevat tantsu meil Eestis soomlanna Maggie Gripenberg. Tema esinemistele järgnesid varsti Elmerice Partsi ja Ella Ilbaki ülesastumised; kumbki neist algas muusika tõlgitsejana ning on seks, otsustades nende siinamaaliste esinemiste järgi kodumaal, peasjades ka jäänud, mõistagi kumbki oma erikalduvustega ja eriomadustega. Kumbki neist pole püsivamat kooli loonud ega teinud; nende looming tähendab meie tantsukunstile ja individualistlikku järku, mis pole suutnud ega vist tahtnudki meie ooperilaval valitsevat vana balletti ta kohalt tõrjuda. Närkeerimise on nad balleti igatahes pannud, nagu peab järeldama mõningast „paljasjalgsest“ tantsumumbrist, mis viimaseil aastail Tallinnas balletiõhtuil kui ka Eesti teatri raamis on ette kantud. Lühikest aega „Estonia“ laval töötanud Vera Berting taotles küll balleti kõrval midagi temast erinevat, kuid ta tegevuse ja kooli püsi oli liig lühikest iga, et lõpuliselt läbi lüüa. Ometi tuleb tedagi lugeda meie balleti närvierijate hulka. Nõnda on lõppude lõpuks iganevud balleti seisukoht meiegi juures kõikuma löönud, nii et ta on hakanud päästmist otsima kaba-reelikus efektipüüdmisses, millega ta küll kunstiliselt arenematut osa meie tantsu ja ooperipublikust kui ka ooperiarvustusest kriitika võime-tusse vaimustusse ajab, kuid millega ta kunstiliselt laskub mõeldavalt madalale tasapinnale. Kardetavaks võistlejaks meie balletile töötavad saada Gerd Neggo ja Rahel Olbrei ju eespool nimetatud algatused, kui nad püsivamaks kujunevad senistest pool-juhustlistest „koolidest“

Pilt Labani tantstragöödiast: „Velderdus“.

ja „kursusest“; siis jääb küll arvatavasti ainult ajaküsimuseks, millal nad on küllaldaselt ettevalmistanud noori jõudusid, et uue tantsu meie aja elutunnet tõlgitsevat kunstilist loomingut lõpuliselt võidule viia.

MILJONIDOLLARILINE TEEMANT.

J. S. FLETCHERI romaan. Eestindanud L. L.

9

IX.

Postkaart ja kiri.

Nägin Methamit Wells-tänaval otsast, enne kui tema märkas mind. Ta seisis ühe nurgapoe kõrval, vahtides üles mööda tänavat — vahtides nii suure hoolega, et jõudsin ta kõrvale ja puudutasin ta õlga, enne kui ta nägi mind. Ta võpatas puudutusest ja pööris minu poole.

„Härra Gregg,“ sosistas ta, nagu oleks tolle nägevuse ja saladuse vallas. „See Ganderson on seal — ühe maja ees. Ta on seisnud seal tüki aega, kord paremal, kord pahemal jalal, nii öelda. Olen pidanud teda silmas, et näha, kas ta läheb kuhugi, või tuleb keegi ta juure. Tahtsin, et mul oleks keegi kaasas olnud, — muidu ei tohtinud pöörduda tema pealt silmi rohkem kui mõneks minutiks, kui kõlistasin Corlandi kon-

torisse. Mis ta teeb siin Wells-tänaval? Kas teate selle asjaga ühenduses midagi Wells-tänavast, härra Gregg?“

„Tea,“ vastasin mina, mäletades, mis Rosalie Vandamarke oli mulle jutustanud. „Tea küll! kuulsite vist kõik, mis mina ja Ganderson rääkisime täna hommikul Corlandile? Kas te ei kuulnud, et me nimetasime kedagi proua Kennerleyd? Jah? Ja proua Kennerley korter on Wells-tänaval.“

Ta võpatas jälle ja naeris.

„No, see seletab asja!“ ütles ta. „Seda ma arvasingi.“

„Arvasite mida?“ küsisin.

„Arvasin, et Ganderson seiras meest ja naist,“ seletas ta. „Nii paistis mulle — olen käinud ta kannul õige paljudes kohtades; ta on terve hommiku ringi lonkinud. Kuid umbes

keskpäeval näis ta ise hakkavat kedagi luurama, ja ma nägin ta ees meest ning naist. See oli Oxfordi-tänaval. Kui pöörsin ümber nurga siia Wells-tänavale, nägin küll Gandersoni, kuid mitte teisi.“

„Kas nägite neid lähedalt?“ küsisin mina.

„Ainult nii lähedalt, et nägin mehe olevat koguka ja naise pika ning mustaverelise,“ kostis ta. „Ma polnud muidugi kordagi nende kannul — Ganderson oli me vahel.“

„Näib nii, et need olid Trafferdale ja proua Kennerley,“ ütlesin mina. „Ja sel juhtumisel läksid nad arvatavasti proua korterisse. No — mis teha nüüd, kui olen siin?“

Ta näitas peaga üles mööda tänavat, sinna kus nägin teenijat seismas. „Ganderson ei tunne mind ega tea, mis ma tahan,“ ütles ta. „Ja ma ei taha, et ta saaks seda teada, enne kui jõuame selgusele, mis plaanid tal õieti on. Ehk läheksite — nagu täiesti juhtumisi — pärima, mis ta seal teeb? Ja kui arvate targemaks, siis kutsuge mind oma juure. Kuj tarvitate mind, härra Gregg, siis võtke ninarätt taskust, ja ma ruttan kohe teie juure.“

„Hea küll,“ vastasin. „Ja kas ma talitan nii nagu ise arvan?“

„Täiesti!“ ütles ta. „Aga kui näiteks saate teada, et need kaks olid Trafferdale ja proua Kennerley ja et mees ootab või luurab neid, siis andke märku, vastasel korral jätke tema ja tulge ära, et võin jätkata valvamist.“

Ma nikutasin ja läksin pikkamisi mööda tänavat, ilma et oleksin midagi eriti vahtinud. Kui ma lähemale jõudsin, oli Ganderson Margaret-tänaval nurgal, vahtides nagu väga hajameelselt teisel pool olevat ust. Äkki nägi ta mind ja tuli nagu loomusunniliselt lähemale.

„Hallo!“ hüüdsin. „Mis te siin teete?“

Kuigi me kohtamine oli nii ootamatu, muutus Ganderson kohe libedaks ja viisakaks teenijaks.

„Mul on heameel, et taban teid siin, sir,“ kostis ta mütsi tõstes. „Asi on nii, sir, et olen õige segane selles, mis peaksin tegema. Mõtlen, kas poleks ehk kõige parem paluda politsei abi, kuid ma pole ses siiski päris kindel — ma pole niisugune mees, kes võtab kohe äärmised abinõud tarvitusele.“

„Milles asi seisab, Ganderson?“ pärisin. „Kas on ühenduses täna-hommikuse asjaga...?“

„Muidugi, sir,“ vastas ta. „Mäletate, te küsisite minult, kas olin kunagi näinud naist härra Trafferdale'i korteris, — niisugust, keda nimetasite proua Kennerleyks, — ja ma vastasin, et olin küll näinud naist, kuid ei teadnud ta nime. Ja, sir, natuke peale seda, kui lahkusin Corlandi kontorist täna hommikul, nägin seda prouat — ja härra Trafferdale'i ühes temaga.“

„Kas tõesti?“ hüüdsin.

„Jah,“ vastas ta. „Ja võttes arvesse asjaolusid, pidasin oma kohuseks neid valvata. Järgisin neile siia Regent-tänavalt, sir. Nad läksid sealt uksest sisse. Ja peale seda pole ma neid näinud. Kuid — olen täiesti kindel, et nad pole sealt lahkunud.“

„Kas olete hoolega valvanud?“ küsisin.

„Väga hoolega, sir, ju terve tunni,“ vastas ta. „Sealt uksest läksid nad sisse, kuid välja ei ole tulnud.“

Ma ei kahelnud enam, vaid võtsin taskuräti välja. Metham tuli pikkamisi meie poole. Näitasin teda Gandersonile.

„Vaadake, Ganderson,“ ütlesin, „see on Corlandi mees. Ta aitab mind. Jutustame talle, mis olete näinud ja kuulame ta nõu. Siis...“

Methami nõu, mille ta andis kohe, kui oli kuulnud mu seletust, oli väga praktiline: minna üle tänaval ja vaadata kijas olevalt tahvliilt elanikkude nimekirja. Läksime kohe üle tänaval ja nägime tuttavat nime: Nr. 8, proua Kennerley.

„Täiesti õige!“ ütles Metham. „Ja teie, härra Gregg, olete õige mees seks asjaks! Teil on põhjust kaevata mõlemite peale. Nad vangistasid teid! Minge trepist üles ja kõlistage. Kui Trafferdale või proua tuleb avama, ärge astuge sisse, vaid kutsuge mind üle selle käsi-puu. On tarvis kindlasti teada, kas nad on korteris. Nüüd, sir, üle valli!“

Olin karanud üle valli — teist viisi — sagedamini kui kord Flandrias, kuid pean tunnistama, et selle julge sõjakäigu muutus pani südame värisema. Ma ei läinud sugugi meeleldi üles sest trepist. Mul polnud suurt tahtmist jälle tabada proua Kennerleyd või härra Trafferdale'i, ja ma ei teadnud sugugi, mis neile öelda, sest hommikused juhtumised olid minu täiesti vintsutanud. Kuid töö pidi tehtama ja üles ma ronisin, pannes hoolega tähele kõike, mis nägin oma ümber. Trepp oli kivist, keset maja; esimesel korral olid numbrid 1 ja 2, järgmisel 3 ja 4, siis 5 ja 6, ja alles, kui olin neljandast trepist üles läinud, nägin seitsme kõrval 8-ga märgitud ust. Trepp läks veelgi üles; see oli kõrge maja. Ja vaikne ning hääletu; kogu aja jooksul polnud ma ainustki hinge näinud.

Ukse nr. 8 küljes oli elektrikell; litsusin seda sõrmega ja kuulsin korterist heledat kõlinalat. Kuid keegi ei tulnud avama. Kõlistasin varsti uuesti, kuid ei saanud ikkagi vastust. Kuulasin läbi kirjakasti praod, kuid mu kõrvu ei kostnud ainuski hääl.

Äkki avanes 7-ga märgitud uks ja sealt tuli kena tüdruk, keda pidasin näitlejaks. Ta

pani ukse enese järele kinni. Ta vaatas minu peale ja ukse peale, mille taga seisin.

„Kas otsite proua Kennerleyd?“ küsis neiu. „Ta on vist välja läinud — umbes poole tunni eest siia tulles nägin teda trepist alla minevat.“

Tänasin teda; ta läks trepist alla, ümisesed lauluviisi. Tahtsin talle parajasti järele minna, kui mingist psüühilisest tõukest, mida ei oska enesele kuidagi seletada, keerasin mu ees oleva ukse käepidet. Ta pöördus. Korteri uks oli lahti!

Kõhklesin paar sekundit, mille järele lükkasin ukse praokile ja vaatasin sisse. Nägin väikest neljanurgelist koda, astusin paar sammu ja otse mu ees oli ühe toa uks lahti. Seal istus tugitoolis, pea langenud vastu selga ja kogu keha lodev nagu magajal — Trafferdale! Seisin minutit aega, vahtides teda. Siis kõhatasin kõvasti. Ta ei näidanud kuidagi, et ta oli seda kuulnud. Kordasin kõhatust kõvemini. Niipalju kui nägin, ei värisenud silmalaud ega liikunud sõrmeotski. Siis astusin sisse ja vaatasin ringi. Kaks teist ust olid lahti. Ühest pääses väikesesse kööki, teisest magamistuppa — naise tuppa. See oli natuke segamini — sahtlid ja riietekapid olid lahti, õhtukleidid visatud hooletult sängi. Mäletasin seda kleiti: see oli sama, mis proua Kennerleyl eile õhtul oli seljas olnud. Ei magamistoas ega köögis polnud ainustki hinget.

Katsudes, et püstol oli veel taskus ja hoides kätt ja küljes, et oleksin valmis tagasi tõrjuma äkilist kallaletungimist, astusin ettevaatlikult tugitoolis istuva mehe juure. Puudutasin ta õlga — alguses tasa, siis kõvemini ja viimaks raputasin teda. Oleksin võinud samahästi raputada tooli, milles ta istus. Ja äkki märkas, et see polnudki uni, igatahes mitte loomulik uni, ja silmapilk olin trepil ning kutsusin tasa mehi, kes ootasid all.

Nad ruttasid üles — Metham ees. Kutsusin ta tuppa ja näitasin Trafferdale'i. Ta hüüatas kõvasti, jooksis lähemale ja kummardas Trafferdale'i näo kohal. Siis pööris minu poole.

„Naine?“ hüüdis ta. „Kus on naine?“

„Siin pole ühtki naist!“ ütlesin mina. „Ei kedagi muud. Kas nägite neiu, kes läks äsja trepist alla? Ta tuli kõrvalt korterist ja ütles, et oli näinud proua Kennerleyd minevat umbes poole tunni eest. Kuid — mis on sel mehel viga?“

Metham pööris jälle Trafferdale'i poole.

„Mis tal viga on?“ ütles ta. „Teda on tohterdatud, härra Gregg, tohterdatud! Või teda on mürgitatud! Siin — nuusutage!“

Ta võttis klaasi väikeselt laualt Trafferdale'i tooli kõrval, nuusutas ise ja pistis selle mulle

kätte. Seal tuli konjaki vastik hais, kuid ühes sellega veel midagi muud, teravat ja torkavat.

„Talle on kindlasti midagi joodetud!“ ütles Metham. „Selle naise töö! Ja ta ise on põgenenud — ühes teemandiga! Ho...“

Metham vaatas ringi ja nägi Gandersoni, kes oli meile järginud ja vahtis nüüd Trafferdale'i.

„Peame otsima arsti,“ ütles Metham äkki. „Kuulge, jookske te Margaret-tänavale, seal leiata kindlasti mõne arsti. Otsige igatahes mõni ja tooge ta siia, nii pea kui saate.“

Ganderson kõhatas saladuslikult.

„Tunnen hästi seda linnaosa, härrad,“ ütles ta, heites meile tähendusriikka pilgu. „Tunnen väga tarka arsti, kes asub siin lähedal Hollis-tänaval ja keda... hm, võib usaldada araloomulistel juhtumistel. Arvan, et avalikkus pole soovitatav?“

„Minge tooge ta kiiresti!“ käskis Metham, andes talle märku teele asuda. „See mees võib olla suuremas — ja me tahame talt teateid. Avalikkus!“ jätkas ta, kui Ganderson oli läinud. „Avalikkust saame varsti küllalt, härra Gregg. Asi läheb politsei kätte. Ehk peaksimegi kohe politsei siia kutsuma.“

Pöörasin ja vaatasin Trafferdale'i. Ta hingas — raskelt ning korratult — kuid midu oleks võinud teda surnuks pidada. Ta oli nii liikumatu ja kõige järele otsustades meelemärkuseta. Metham tõstis ta teist silmalauku.

„Võin kihla vedada, et teda on mürgitatud, härra Gregg,“ ütles ta. „Arvan, et saan nüüd aru kogu asjast. Nad tulid öösel Down-tänavalt siia mõttega olla peidus, kuni lähevad reisile — see oli vist Trafferdale'i mõte. Ja proua on teda tohterdanud, varastanud talt teemandi ja viinud selle kaasa! Neiu rääkis poolest tunitist? Hm, pool tundi ees olla on küllalt hea, kui on olemas kindel siht.“

Mõtlesin päris imestades, kuidas see, mis nägime, sündis ühte sellega, mis olin kuulnud noilt kahelt City härralt vanas vaiksuses söögi-majas. Olin kavatsenud seda Corlandile jutustada, et saada teada ta arvamist, kuid ei saanud selleks võimalust. Ja nüüd, oodates Gandersoni ning arsti tulekut, jutustasin seda Methamile. Ta kuulas innukalt, ja ta tähelepanelikust näost paistis ikka suurem huvi.

„Ahaa!“ hüüdis ta tähendusriikka pilguga. „Nüüd hakkab asi mulle natuke selguma! Mulle tundub, härra Gregg, et see naine on olnud kõige taga. Väga kavalalt tehtud! Kui nüüd küsiksite mu arvamist, siis ütleksin, et ta on vedanud nina pidi seda meest, nagu Trafferdale omakord on petnud mehi, kellest jutustasite mulle. Arvatavasti meelitas proua teda tegema seda toredat nalja härra Vandamar-

ke'ile, ja kohe kui Trafferdale sai teemandi oma kätte, käis ta temaga nii... nii ümber, võttes kivi enesele. Vean kihla ükskõik mille peale, et see pole enam Trafferdale'il!"

Ja siis hakkas ta Trafferdale'i taskuid läbi otsima, niipalju kui see oli võimalik, näidates sealjuures suurt oskust. Kuid ta ei leidnud midagi tähtsat, ja uurimise tagajärg ajas teda pead raputama.

„Näib, nagu oleks proua ta enne minekut paljaks teinud,“ ütles ta. „Nagu näete, kirjataskus, kus temasugusel inimesel ikka peaks olema pakk raha, pole midagi, ja rahakotis ning taskutes on ainult mõni üksik raha. Oleksime vähemalt tund aega varem siin olnud, härra Gregg, siis oleksime — mis see oli?“

Tugev, kahekordne koputus kostis ukse tagant, mille olin sulgenud peale Gandersoni minekut. Metham vaatas kotta.

„Kirjakandja,“ ütles ta. „Kirju — kiri ja postkaart.“

Ta võttis need ja tuli tuppa tagasi. „Võtame omale vabaduse lugeda kaarti. Hm, näib olevat kohtamise määramine.“ Ta ulatas mulle kaardi, mis oli adresseeritud proua Kennerleyle, ja näitas kirjutust teisel pool. Seal polnud seda kuigi palju ja igapähele, kes ei tunnud saatja ja saaja saladusi, jäi sisu arusaamatuks. Seal oli rida algtähti ja numbrid — kahes osas, ning lühike allatõmmatud sõna nende vahel:

B. M. 3.15 o d e r H. G. 4.30.

„No, mis te sest arvate, härra Gregg?“ küsis Metham. „Saladuslik, eks ole? Kuid ma arvan, et siin räägitakse kohtamisest. B. M., hm? Võib tähendada British Museumi. Kuid see allatõmmatud sõna keskel? Mis see tähendab? On see mõni võõras keel?“

„Saksa keel,“ seletasin mina. „O d e r tähendab või.“

„Või nii,“ naeratas ta. „Ahaa! Kui see on kohtamismääramine, siis on see ettepanek valida emba kumba. Proua peab kohtama saatjat B. M.'es veerand neli või H. G.'s pool viis. Just nii, kuid ta läks välja, enne kui kaart toodi. Siis oleks meil, kui saaksimegi teada, mis B. M. või H. G. tähendavad, vähe lootust teda sealt tabada.“

Ta pööras kaardi ümber ja näitas mulle, et see oli just enne keskpäeva Citys posti pandud. Siis ta vaatas kirja, mille oli ka kätte võtnud.

„Siin on Birminghami postitempel,“ ütles ta. „Kui see oleks sattunud mõne salapolitseiniku kätte...“

Kuid ma katkestasin teda, hüüdes:

„Armas aeg, see on Vandamarke'i käekiri! Tunnen seda väga hästi!“

„Vandamarke'i?“ ütles Metham. „Jah, kuulsin küll, et ta sõitis Birminghami. Ja proua Kennerley oli ta erasekretäär. No...“

Ta peatus äkki, sest olin teise käega ta käevarrest kinni võtnud ja teisega haaranud ta käest kirja.

„Metham,“ ütlesin mina, „neis oludes avan ma kirja. Vastutan oma teo eest härra Vandamarke'ile. Ehk saame siit väärtusliku juhtnõu. Igal juhtumisel... Nii!“

Lõikasin noaga ümbriku lahti ja võtsin välja kokkupandud paberi, millel oli tuntud Birminghami hotelli aadress ja eilne kuupäev. Panin ta lahtiselt lauale ja mõlemad kummardasime seda lugema. Seal pääsis Methamilt äkiline hüüatus.

„Oh sa pagan!“ kaebas ta. „Veel hullem kui postkaart!“

Me ees oli kolm-neli rida kirjutust, mitu sõna igas reas. Kuid see oli kõik arusaamatu tähtede segu. Mõnes sõnas oli umbhäälikuid ilma täishäälikuteta, mõnedes jälle ainult täishäälikuid. Tüse V. lõpetas kirja.

„See on salakirjaga kirjutatud teadaanne!“ ütlesin mina. „Proua saaks sellest aru; meie mitte. Siis...“

Parajasti siis ruttas Ganderson ühes arstiga tuppa, ja me jäime ootama, kuni viimane vaatas Trafferdale'i. Mõne minuti pärast teadsime, et me ajimus oli õige olnud. Trafferdale'ile oli antud tugevat uimastavat ainet. Kuid elu polnud hädaohus, ja jättes ta arsti ning teenija hoolele, ruttasime lähema telefonikapi juure, et kõlistada Corlandile. Kiri ja postkaart olid minu käes. Meil oli tarvis kiiresti jõuda proua Kennerley jälgile.

Telefonikapis pööris Metham äkki kuulde- torust minu poole.

„Härra Gregg,“ sosistas ta, „pean kiiresti kontorisse jooksma. Kuid teie! Neiu Vandamarke on parajasti Corlandile kõlistanud ja küsinud teid. Ta ootab teid Hatton Gardeni postkontori juures ja tahab, et läheksite sinna, nii ruttu kui võimalik.“

(Järgneb.)

SALAPÄRANE LEHEKÜLG SAKSA HERTSOGIKOJA AJALOOS.

KASPAR HAUSERI PROBLEEM.

Aastal 1828 ilmus Nürnbergi 16—18-aastane noormees Kaspar Hauser, kes oma minevikust muud ei teadnud rääkida, kui et ta, nii kaua kui mäletab, ikka ükski on istunud kusagil peaaegu pimedas ruumis, seljas särk ja nahkpüksid. Kes tema riideid vahetanud, seda ta ei tea, see sündinud igakord pärast seda, kui vesi „kibe“ maitsenud. Hiljem tundis ta oopiumisulatises „kibeda vee“ maitse ja lõhna jälle ära. Hommikul ärkates olnud alati värske leib ja kruus vett tal ees. Siis ilmunud ühel päeval tema juure mees. See õpetanud teda kirjutama ja lõpuks kannud seljas ta sealt välja, pannud riidesse, toonud Nürnbergi lähedusse ja jätnud ta sinna ühe kirjaga maha. Kiri oli kirjutatud keeruliselt kõverdatud tähtedega ja algas sõnadega „Teie kõrgus“.

Juba siis tekkisid arvamised, et noormees keegi muu ei ole kui Badeni suurhertsogi Karl Friedrichi ja ta naise Stephanie Beauharnais' poeg, keda endise suurhertsogi lesk laskis ära varastada, asemele pannes ühe haige lapse, kes varsti suri, et kindlustada trooni oma poegadele.

Nooremehe välimus, ehk küll õrn, oli siiski terve. Ta käed ja jalad olid täiesti pehmed nagu lastel, nagu oli pool lapselik, pool vana-iniemselik, vaade järelemõtlikult uuriv. Ta nägi pimedas, võis isegi tumedaid värve pimedas eraldada. Alguses igatses ta tagasi oma vangikambri, selle mehe juure, kes „ei olnud kuri“ ja oma puust hobuste juure. Kui kaastundlikud inimesed talle kinkisid uued mänguhobused, istus ta päevad otsa paigal ja mängis nendega. Igasuguse toidu vastu peale vee ja leiva tundis ta vastikust. Ta sõnade ja mõistete tagavara oli väike, arenes alguses aga üllatavalt ruttu. Pärast tuli selles seisak ja võib olla oleks kõmu, mis ta ilmumine tekitas, peagi ununenud, kui mitte aastal 1833 keegi tundmatu ta pisthaava läbi poleks surmanud. See andis uut hoogu arvamistele, et siin on tegemist poliitilise isikuga. Tolleagne kuulus kriminalist Anselm Feuerbach oli kindlas arvamises, et Kaspar Hauser on suurhertsogi seaduslik poeg. (Mõne aja pärast suri Feuerbach kihvituse läbi.) Sellele vaieldi teiselt poolt ägedalt vastu, kinnitades, et K. H. olevat avantürist, kelle jutustused vangisistumisest väljamõeldus ja kes ise enese elu lõpetanud. Veel öeldi, Kaspar Hauser olevat liht talulaps, keda sellepärast kinni peetud, et tal olnud kurikalduvusi. Kuid

isikud, kes tegemist tegid K. H-ga, ei poolda neid arvamisi. Nii näituseks prof. Daumer, kelle juures K. H. esimest ulualust leidis ja kes talle õpetust andis.

Hulka aastaid hiljem, kui prof. Daumer pidi avaldama oma raamatu K. H. üle, tungiti ta elu kallale. Katse ebaõnnestus.

Kaspar Hauser.

Tükk leiba, mis leiti K. H. taskust, tunnistati härraste leivaks ja sarnaste tähtedega kirja kirjutajaks ei saadud ka talupoega pidada.

Nii vaieldi Kaspar Hauseri pärast, kuid tõendus ei olnud. Ei läinud ka korda leida seda kohta, kus K. H. kinni peeti, ehk küll varsti pärast tema ilmumist ametlik üleskutse avaldati teatada kõikidest salaugastest ja vangikambritest, mis olemas kellegi majas. Alles selle aasta juulikuus leiti Pilsachi lossis Ülem-Pfalzis kinnimüüritud kuur, mis täpselt vastab K. H. seletustele oma vangikambrist. See ruum oli endise omaniku poolt juba 30 aasta eest ümberehitusel avatud, kuid jälle kinni müüritud. Teda peeti mingisuguseks toidutagavarakambriks.

Kõige pealt avati luuk, mis asus eeskoja nurgas. Sealt redelit mööda alla minnes jõuti madalasse, pimedasse käiku, mille lõpul oli üm-

margune avaus, millest läbi ronides pääsis umbes 2 meetri suurusesse ruumi. Õhk ruumis oli hea, sest üks haru kaanalist, mis juhib õhku ja valgust allolevasse keldrisse, suubub selles kongis. Välisilmast lahutavad teda 3 meetri paksused müürid, millest vähemgi hääel ei tungi läbi. Põrand on kuiv ja kaetud, nagu Kaspargi ütles, kollaka liiva või kruusaga. Veel leiti seal hulk linakiusid segatud õlgedega — õlgkott Nürnbergis tundus K.-le kõva, ehk ta küll õlge tundis — kahe katkiläinud savinõu tükid, prügi, mõned kondid (looma) ja seina sisse oli müüritud raudne riiv, mille küljes rippus üleni sõlmes köis. Ruum jättis kõige õudsema mulje. Kaspari ütelse järele olevat teda äraviimise juures esiteks „tõmmatud“, siis on ta kandja seljas istunud ja ehk see küll väga madalale on kummardanud, lõõnud K. siiski oma pea sagedasti ära ja puutunud pahemale ja paremale poole vastu seina. Lõpuks mindud ühest „kõrgusest või trepist“ üles või alla (K. ei osanud seekord neid mõisteid veel lahutada) ja siis oldudki väljas. Ka tee Pilsachi lossist Nürnbergi vastab täiesti K. H. ütelsele.

Selle ruumi leidmisega kerkis Kaspar Hauseri mõistatus jälle päevakorrale. Nüüd oli tõendatud, et K. H. vangisistumisest tõtt oli rääkinud ja et teda seadusevastaselt kinni oli peetud.

Veel on selgitamata mees, kes kogu aeg hoolitses Kaspari eest, talle vett ja leiba tõi, teda pesi, riietas, juukseid lõikas (K. juuksed olid hästi lõigatud ja soetud), kirjutama õpetas ja viimaks seljas vabadusse kandis. Kaspar nimetab teda „Du'ks“ (sina). Kuni selle „Du“

ilmumiseni oskas K. ainult ütelda „mitte ära joosta, paigale jääda“. Seda kordas ta ka pärast veel ikka oma hobustele.

Küsimusse võiks tulla kaks metsahärrat, isa ja poeg, kellest esimesel oli 10—11 last. (Kaspari kirjas mainitakse tema kasuisa kümne lapsega).

Ka Kaspari enese kohta pole veel kõik selgunud. Et perekonnaarhiivid kuni viimase ajani kättesaamatud olid, pole võimalik olnud uurida, mis neis leidub K. H. kohta. Ainult Viini riigiarhiivis on leitud Austria Karlsruhe saadiku, Eugen von Philippsbergi kiri tolleaegsele välisministrile, mis näib kinnitavat Hauseri printslikku seisust.

Nii kirjutab saadik, et suurhertsog Leopold annud enne surma ühele usaldusmehele paberid plekist karbis, käsuga neid mitte tema perekonnaliigete kätte sattuda lasta. Paberid puutuvat Hauserisse. Neis leiduvat kirju, mis kompromiteerivat major Hennenhoferi. Iseäranis kahtlustavad olevat ühe apteekriselli Sauleri kirjad, kes Hennenhoferi lähedal elas. Neist selgub, et Sauler 8 päeva enne K. H. surma on läinud Ansbachi (seal tapeti K. H.) ja pärast mõrtsukatööd räägivad kirjad südame-tunnistuse piinast. Nende siht on siis igakord raha välja pressida. Samuti olevat suurhertsog Leopold oma usaldusmehega sagedasti rääkinud kuriteost, mis tema perekonnaliigete poolt toime pandud.

See kõik kinnitab küll varem avaldatud arvamist, kuid lõpulikku lahendust võib tuua ainult arhiivide põhjalik uurimine.

VALGUS AKNAS.

See oli ühel pühapäeva õhtul, kaugelt jaluuskäigult tagasitulekul.

Tullio Butti elas ligi kaks kuud selles toas. Oma pererahvast, heasüdamlist vanaprouat Biankat ja ta tütar Klotildinat ei näinud Tullio peaaegu iialgi, sest ta läks kodust varakult välja ja jõudis hilja tagasi. Temast nad teadsid, et ta oli advokaat ja teenis kohtuministeriumis.

Väikene kitsas tuba, mille ta üüris, ei näinud elutoana. Ei olnud laual raamatuid, päevapilte, ei seintel pildikesi; ei ühtegi asja, mis sellest oleks rääkinud, et toas mõni meeste- või naisterahvas elutseb ja tunnistaks maitsest ja kogemustest. Kapis, kummutis oli temal küll pesu, riideid, kuid millaski ei jätnud ta ühtegi rätikut, kaelasidet tooli leenile, nimekaarti ega ümbrikku lauale ja sellest hoolsusest järeldas pererahvas tema kodust äraolekul, et ta neil kaua ei elutse. Aga tuba oli kaua väljaüürimata. Seda tulid mitmedki vaatama, kuid keegi seda ei üürinud.

Mõnuta, kitsas, ühe aknaga põiktänavale, kust pääsis vähe valgust sisse, veel vähem päikest ja sellepärast ta kedagi ei huvitanud.

Õnne ja tütar tahtsid kauaoodatud elanikule kõigis asiust vastutulelikud olla; nad kõnelesid isekeskis: teeme temale seda, pakume temale tüht ja feist.

Neil ei läinud korda omi kavatsusi täide viia, sest üürilist ei kohanud nad millaski. Oleksid nad teda lähemalt tunnud, siis oleksid nad teadnud, et nende kartus teda kaotada täiesti asiata on, sest üüriline tundis nende juures end täiesti kodusena. See igav, pime tuba, mille aknast ta võis näha vastasoleva maja

das pererahvas tema kodust äraolekul, et ta neil kaua ei elutse. Aga tuba oli kaua väljaüürimata. Seda tulid mitmedki vaatama, kuid keegi seda ei üürinud.

hale seinu, oli täiesti kokkukõlas elaniku hingeeluga.

Tänaval jalutas Tullio Butti alati üksinda, seltsilisteta, paberossi, ja kepita. Ta harilik käik oli: käed taskus, pea õlgade vahel, südames tundis ta leppimatust kõige ilma- ja inimlikkuse vastu.

Temal ei olnud tuttavaid ega sõpru. Teenistuses ta ei kõnelenud kaasteenijatega, vaid rääkis ainult seda, mida tarvilik oli teenistuse huvides.

Iialgi ei nähtud teda kusagil kohvikutes ega nähtud teda ka iialgi valgustatud rahvarikkail tänavatel.

Mitte ainsa liigutusega ega mõnel muul viisil ei avaldanud ta enda mõtteid nähtavalt, veel enam seda, et mure teda piinas ja rõhus.

See variatud kurbus ja rasked mõtted lammasid ikkagi avalikult ta näojoontes. Liikumata kurblik vaade, kahvatu kuivetanud nägu, enneaegu halliksläinud juuksed tunnistasid selgelt miskist raskest hingelisest draamast.

Tullio Butti ei kirjutanud iialgi kellelegi ja ei saanud ka kirju. Ta ei lugenud ajalehti ega käinud teatris. Mistarvis ta ilmas elas, sellest ei teadnud keegi: ta ise ka mitte. Temal ei olnud lapsepõlve ega nooruseaega iialgi. Metsikud, vastikud juhtumised perekonnas olid tunnistajaks ta lapsepõlvest; needsamad kiskusid ta hingest välja kõik paremad kujutelmid elust. Pärast ema surma, kelle hauda viis isa halastamatus ja toorus, lagunes perekond; üks õdedest läks kloostrisse, vend sõitis Ameerikasse, ta ise jooksis poisikesena kodust ära, hulkudes mööda linne, nälgis, külmetas ja pärast kaua-aegset üliinimlikku jõupingutust pääsis kitsikusest.

Nüüd ta enam ei kannatanud. Kannatused tegid teda tuimaks. Ta näis alati rasketes mõtetes olevat. Tõepoolest ta aga iialgi ega millestki ei mõtelnud. Kui ta õhtutel pimedail tänavatel hulkus, luges ta tänava laternaide ehk silmitses enda varju, kuulatas oma sammude kaja või jäi kuhugi aia ääre peatuma ja vaatas vaikselt, mõttetu, kui ta ise, küpresse.

Sellel pühapäeval tuli ta varem väsinult pikalt jalutuskäigult, kui harilikult, koju. Öhtusöögini oli veel küllalt aega. Ta otsustas seda aega oma toas mööda saata.

Klotildina Bianka hüppas üllatamatult toolilt, kui nägi teda tulevat. Ometi viimaks võib temale mõnd meelega teha, nagu nad emaga kaua olid kavatsenud. Kõige esiteks peab temale lambi viima, sest ta istub pimedas. Ta koputas, põlevat lampi käes hoides, uksele.

— Lubage sisse astuda?.. Tõin Teile lambi. . .

— Ei, tänan — vastas Butti uksetagast — lähen silmapilk välja. . .

Klotildina kordas järeleandmatalt: Lamp on korras. . . Teie istute ju pimedas. . .

Ürnik vastas jälle külmalt: „Ei ole vaja... tänan. . .

Ta isegi ei teadnud, kaua ta niiviisi, silmi liigutamata, ühele kohale vaadates, mõtlematult ja uniselt, oli istunud. Ja korraga sai tuba valgustatud, vastasolevast majast, praegu süüdatud tuledest. Võõras eluõhk tungis ta pimedasse ellu.

Ta tõusis aeglaselt ja lähenes aknale. Magneeditiliselt tõmbas see valgus ta silmi oma poole ja valgustas ootamatult ta tuba, viletsat voodit, seinu ja ta veretuid kuivetanud käsi; vastasseisvat maja silmitsedes nägi ta järgmist pilti: laelambi säraval valgusel ümmarguse laua ääres istus kolm last, nende keskel isa. Ema, suppi valades ja laua ääres seistes, kuidas säravad ta silmad, kui palju graatsiat on ta liigutustes. Kas ta võis teda selles pimeduses näha? Õigus, põiktänav oli nii kitsas, et majade katused üksteist peaaegu puudutasid, pealegi oli öö nii pime. . . Kaua seisis nad mõlemad kumbki oma aknal. Korraga hakkas naine aknalt minema; ta kuulis selgelt, aga ei uskunud oma kõrvu, teda vaikselt, vaikselt ütlevat: „Head ööd!“

Mida võis pererahvas temast küll rääkida, et äratada temas seda armastust? Kas tõesti see nii veetlev, ta ainum elu saladus, see truu naine, imeilus kolme lapse ema, esimesena temast lugu peab ja temale head ööd soovib?

Ootus või mingi tume eelaimdus nõidus teda sel pimedal ööl, sel kitsal tänaval.

Hilja öösel akent kinni pannes teadis ta, et järgmisel päeval, kui kustutatakse tuled, ilnub see naine tema pärast jälle aknale. Nii ka oli.

Sellest päevast saadik ei oodanud Tullio, millal tuled süüdati vastasolevas majas. Ta ootas igatsusega, millal tuled jälle kustuksid.

Kaua lainetas veel elumeri ja keerutas torni; kuid viimaks sidusid siiski nägematud käed kaks alles hiljuti teineteisele tundmatut teineteisega.

Selsamal päeval, kui Butti lahkus Bianka korterist — oma väikesest toakesest, räägiti endises põikuulitsas uudisest: proua Massi vastasolevast hallist majast, kolmandalt korralt, jättis maha mehe oma kolme lapsega.

Neli pikka kuud oli tühi ja pime selles toas, kuhu igal õhtul perekond laua ümber kogus. Siis, ühel õhtul nähti jälle toas valgust. Laua ääres istus muudetud näojumega murest halliksläinud isa ühes kurbade lastega; valgus paistis jälle sellest toast ja tungis kitsasse, tühja, Tullio endisse tuppä.

Poola kirjanik Vladislav Reymont,
Nobeli auhinna saaja 1924. a.

Mõne aja pärast kõneles Tullio ja naine sellest aknast. Ühel õhtul nägi proua Bianka kokkunenult enda ees oma vana üürnikku.

Kahvatanud nagu surnu, ärritatud olekus, küsis ta, kas see tuba, kus ta kord elas, on juba välja üüritud. Tulliole vastati, et ei ole, kuid temale ei anta seda miski hinna eest. Butti palus ja rääkis, et ta tuba mitte elamiseks ei soovi, vaid ainult õhtutel selles mõneks minutiks viibimiseks ja väljavaatamiseks... Ta palus seda ema pärast, kes oma lapsi sealt vaadelda tahab. Nad tulevad, rääkis ta, ettevaatlikult siis, kui keegi ei või teada, hilja õhtul, kui põiktänav inimestest tühi; ja maksavad kõrget hinda mõne minuti eest.

Kauase tingimise ja palvete järel jäi Bianka nõusse. Ainult tingimustel, et nad sel ajal tuleksid, kui keegi neid näha ei või ja mitte kauaks...

Nad tulid kahekesi kui kaks varast ja jäid pimedasse tuppa ootama... Viimaks paistis aknas valgus.

Tullio sules silmad. Külma ja õudsenä paitis see valgus nüüd. Naine kattis huuled kätega ja hoidis nuttu; ta surus näo vastu aknaruutu. „Lapsed, lapsed, lapsed, lapsed,“ nuuksus ta...

Tullio lähenes naisele, et teda toetada. Kui naelutatult seisid nad teineteisest kinni hoides ühel kohal ja vaatasid valgust aknas.

*

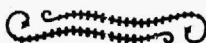
Mõned päevad olid möödunud, kui Tullio Butti oli videvikus igapäevaselt töölt koju jõudnud; ta seisis akna juures ja vaatas vastasoleva maja valgustatud aknale; oma imestuseks nägi ta tuntud söögitoas enda perenaist tütreaga. Isa ei olnud sel õhtul kodus. Noor ema ühes lastega tõusis üles ja läks vastu oma võõrastele. Proua Bianka ühes tütreaga võeti vastu nagu hea tuttav. Tullio Butti taganes akna juurest.

Ta nägi toa nurgast, kuidas ema ja lapsed pead üles tõstsid ja akna poole vaatasid. Muidugi oli jutt temast. Tähendab, kõik on lõpetatud. Homme kaetakse aken luukidega ja ta ei näe enam iialgi seda valgustatud tuba, mis nüüd ta elu täitis.

Aga ta kartus ei läinud täide. Sel õhtul, kui kustusid tänaval tuled, kui kustus valgus vastasoleva maja aknas, avas ta tasakesti oma akna, et tuba tuulutada. Samal silmapilgul avanes ka vastasoleva maja aken ja ta nägi avatud aknal naist. Ta teadis, et viimane oli noor ja ilus. Ta teadis, kuidas ta naeratab, püüdis rahustada kaht vallutat poisikest, kes lusikatega õhus vehklesid. Kõige noorem nendest keerutas peaga, sest salvrätik oli nähtavasti liig pingule ta kaela ümber seotud. Ema päästis rutuliselt salvrätiku vallale ja poisike hakkas ahnelt sööma. Viimati istus ka ema iust näoga akna poole ja Tullio taganes akna juurest. Temale näis, nagu tõstis ema pead ja vaatas akna poole, kuid varsti sai ta aru, et viimane teda selle pimedusse ei või näha; ta lähenes uuesti aknale.

Samal ajal murdsid proua Bianka ühes tütreaga pead. Mis huvi on temal pimedas toas istuda? Ehk on ta haige? Või kavatseb midagi? Klotildina otsustas läbi lukuangu vaadata ja seda tehes nägi ka samasugust pilti: valgustatud söögituba vastasseisvas tänavapoolses majas ja laua ümber õhtusöögil kogu Massi perekond. Ta jooksis ruttu kõike nähtut emale avaldama.

Ta on armunud Margaretasse! Margareta Massi! Lihtsalt armunud!

MÕNDASUGUST.

Kuli saatus.

Kulisid *) on Hiinas leegion. Nende elu on orjapõli, surm — pääsmine. Elu, mille neile kivine saatus kinkinud, on looma elu. Kuid mitte kõrbede ja metsade vaba elaniku, ka mitte hoolitsetava kodulooma elu, vaid tagapuretava, kärnase kassi lõpmatu piin. Raha ei tee õnnelikuks, kuid kõige hädatarvilikuma puudus teeb õnnetuks. Hiina kuli elu on vähem väärt kui läbipuuritud rahatükk — kash, millega ta rasket tööd tasutakse. Ning ühe penni eest saad pihutäie sarnaseid rahatükke.

Lo Feng oli kulide perekonnast pärit ning ta esivanemad, kes juba harjunud olid mitte muud kui kulid olla, parandasid talle vaid oma sitkuse ja usinuse. Kuid Lo Fengis oli midagi uut: igatsus õnne järele.

Õhtu, mil maailm Lo Fengi eluga veidi tutvunes,

mõnu — kaotada. Ja pettunult tammus Lo Feng tagasi linnast välja, Soochow-Creek'i ääre oma väikesesse hurtsikusse, mis oli vaid koobas õhukese hambuskatusega. Ning ometi polnud Lo Feng loobunud oma otsusest kulide viletsust kergendada. Kui ta oma õhukesele, punutud matile heitis, paistis ta tööstkoormatud näos midagi kui lootuse sarnast.

Kui ta järgmisel hommikul oma omni ees seisis, vaatas ta rõõmsa pilguga üle koobaste lugemata bambuskatuste, mis kulid siia põllutele omale elamiseks ehitanud. Siis toimus Lo Feng midagi, mis ta raabritele alati ajaraiskamisena paistis: ta läks alla jõe ääre ning pesi nägu ja käsi.

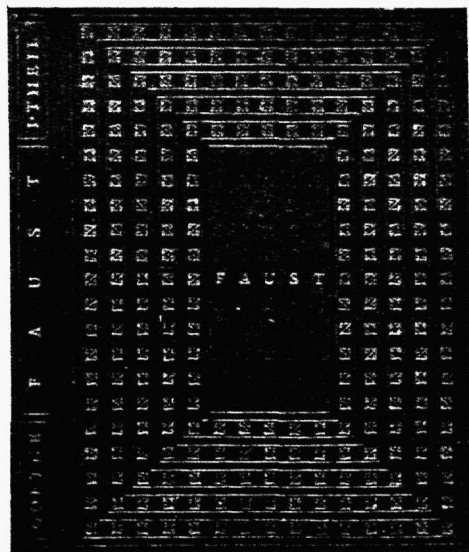
Lo Feng tundis Shanghai hiinlaste linnajaos üht vanameest, kes inimesi odava tasu eest lugema ja kirjutama

RAAMATUKÕITEKUNST.

Austria kunstnikkude joonistatud ja köitjate köidetud.

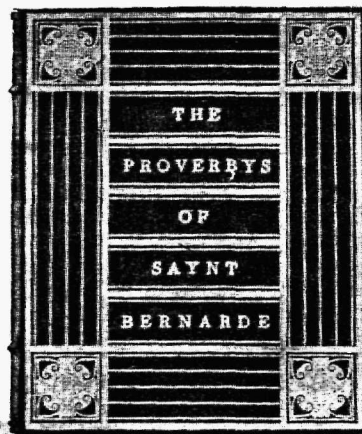
Kõide valge-pruuni nahasse.

Kõide punasesse nahasse.

oli hiline, ja hilise õhtutunni tõttu vaikseks jäänud Shanghai tänava poogenlampide ere tuli valgustas rikshakuli piinatud nägu, rikshakuli, kes — nii kuis mõni teinegi — oma kaariku — riksha — ees maas kõverdus, kurna rikshas istuv hästitoidetud, valges ülikonnas eurooplane oma keppi põlvedele vajunu seljas ja peas lasi tantsida. Et seal läheduses teine riksha, mida väsinud, surmani vintutatud kuli loiult vedas, nähtavale ilmus, jättis eurooplane vandudes väikese vankri oma paika ning ronis teise ja oli varsti kadunud.

Selle õhtu koleda silmapilkudel, kus Lo Feng jälle oma madalust inimeste seas tunda sai, tõusis kogu ta kaaskannatajate, sama kui ta oma saatuski, nii selgesti ta silme ette, et ta nõuks võttis sellele vägivaldsele kogu jõuga vastu astuda. Kui ta õhtul oma kaaskannatajate hulgas Honami-tänava mustas teemajas istus, kirjeldas ta neile nende häda. Enamjagu kulisid oli ta poolt, kuid nende mürdais pealuis polnud muud kui teadmine, et see nende saatus on sulastena elada ja nii surra. Nad kartsid ka veel seda viimast — teemajas istumise väikest

Kõide kollakaspunasesse nahasse.

*) Hiina päeva-, mustatööline, kaarikumees.

Dr. Rudolph Ramek.
Austria uus riigikantsler.

õpetas. Selle juure läks nüüd kuli ja jõudis vanamehega kokkuleppele, et see igapäev kümme kashi saab Lo Fengilt viimase õpetamise eest. Sellest päevast peale tormas Lo Feng veel usinamini oma kaarikuga, pea raskema, pea kergema koormaga seal sees, mööda Shanghai tolmuseid tänavaid. Seniajani ei tarvitanud Lo Feng üle kahekümne kashi oma igapäevaseks ülalpidamiseks — lõunariisiks ning sigarettideks ja teeks õhtul. Nüüd oli aga Lo Feng sunnitud vanamehele õpetuse ja paberi ja tushi ja kirjutuspulgakese eest — mis vanamees talle annud — maksma.

Lo Feng uuris kõige oma jõuga kirja, sest ta teadis, et inimene nende märkide abil teisele räägib. Ta oli oma eesmärgiks seadnud oma mõtteid kulide seisukorra parandamise hädavajalikkuse üle kirja panna, ehk peaks ta isegi mitu aastat vahetpidamata töötama, et kirja ära õppida.

Tugev, terve kuli saab vaevalt üle neljakümne aasta vanaks, sest jõuduriisuv töö — olgu see siis sadamas riisikotte tassides või rikshat vedades — pigistab vere sellest lihatabombust, mida me südameks nimetame, ning hirmus tolm, mis kopsudesse tungib, aitab omajagu kaasa.

Lo Feng sattus uude, senitundmata kitsikusse: võlgadesse. Ühel külil pole muidu kunagi krediiti, kuid sel, kes näitas, et ta ülespoole tahab, sel oli krediit oma õpetaja juures, kes talle kõik asjad kahekordselt arvestas. Ühel hommikul oli Lo Fengil palavik. Tal oli nii

kuum, ta huuled olid kuivad ning ta mongoolia silmad hiilgasid iseäraliselt. Kuli, keda suurenenud ülejõu käiv töö ning võib olla ka harjumata vaimline tegevus nõrgestanud, oli nüüd kokku varisenud. Ta lamas seal kui koer — teenistuseeta, abita, sõbrata, tema, kes kõigi sõber tahtis olla. Tal oli veel viis kashi, ta võlad aga ulatasid sadandesse. Ta janu oli suur. Kui üks naabritest, kuli A-Sung, ta koopasuust möödus, nägi teda Lo Feng ja kutsus teda kahiseva häälega. Kui A-Sung ta juure tuli, andis kuli sellele kaks kashi ja palus omale apelsini osta, sest ta olevat haige. A-Sung, kes muidu varas oli, tõi seltsilisele puuvilja ja see söi selle isuga. Siis palus ta A-Sungi ülejäänud kolm kashi vana õpetaja Shanghai hiinlaste jakku viia ja teda paluda muu võla maksimisega mõned päevad oodata, sest ta lootvat siis jälle terveks saavat. Kuid A-Sung jättis need kolm kashi oma tasku.

Lo Feng hakkas jampsima; naabrid kogunesid ta omni juure, osalt nüridalt pealt kuulates, mis kuli orjusest ja alandusest vabastamisest kõneles, osalt see üle lobisedes ja vahete-vahel tugevasti naerdes.

Hiinlaste linnajaos aga põhjas vanamees petlikku kuli, kes maksta ei taha, mis ta võlgneb. Ning ta saajatas Lo Fengi oma vihas.

Kuli aga, luukerena lahjaks jäänud, hunniku varisenud viletsus, oli kolmandal haiguspäeval surnud. Matt, millel ta lamas, seoti talle ümber ning A-Sung kandis ta põllule, mis Zi-Ka-Vei maanteest lõunapool, sest Hiinas pole viisiks surnuid matta.

Uulmad uurimused tähtedest.

Kinnistähed on oma nime õieti selles mõttes saanud, et ennevanasti arvati neid täiesi muutmatult omal paigal püsivat, kuid uuimaegne astronoomia on selle arvamise, kui palju muidki, ümber lükanud. On otsusele jõutud, et ka kinnistähed kui kõik muugi looduses muutuvad, alalisest ümbermoodustusest ja arenemisest haara-

Herman Heijermans,
tähtis Hollandi kirjanik, suri hiljuti.
Heijermans on oma draamade kaudu ka Eestis tuntud.

tud on. Spektraal-analüüsi abil läks korda üksikute tähtede valgust ja temperatuuri uurida ning uuimal ajal on tähtede kujunemise ja arenemise kohta üsna kindlatele otsustele jõutud, millest B. Harkanyi „Umschaus“ kirjutab. Leidus, et valkjatel tähtedel valgus pea igal omasugune, kuid enam-vähem ühtesulav. Seevastu on lugu heledate ning punakate tähtede juures sootuks teine. Need jagunevad peaaegu kahte täiesti erinevasse klassi ja nimelt: hiiglatähed, eriti suure ja n. n. härjapölvlased, eriti väikese hiilgusega, kusjuures keskmised liigid täiesti puuduvad. Hiiglased on 70 korda heledamad päikesest ning härjapölvlastel on vaid üks 190-dik päikesevalgusest. Viimase kindlakstegemisel pidi otsusele jõutama, et need erinevad tähetüübid ka erinevalt arenenud — ja nimelt peavad punased hiiglatähed oma arenemise algstmes alles olema. Nad on määratud kolekumad väikese tihedusega gaasikerad, mis punakas valguses hiilgavad. Hiiglatähed võivad vast hõredatest gaasidest koosneda, mil kõrgeima temperatuuri astmel läbistikku vast üks kolmandik vee tihedusest; päikese juures on tihedus 1,4 vee tihedusest. Kontraktsiooni läbi saavutatud soojus on hiiglatähtedel suurem kui nad jõuavad ära anda ja seepärast suureneb nende soojus alatasa. Valgus muutub vähe ning on läbistikku ikka 40—70 korda suurem päikese omast. Kui nad oma kõrgeima temperatuuri saavutanud, siis langeb see alatasa ning hiiglatäht muutub viimaks härjapölvlaseks, mil vaid üks 190-dik päikesevalgusest. Seda temperatuuri langust seletatakse sellega, et taevakeha oma kõrgeimal temperatuuril sarnase tiheduse omab, et siitpeale veel võimalikust kontraktsioonist enam ei jätku valgusekiirgamist asendada.

Shakespeare oma kaasaeglaste arvustusel.

Oletus, et Shakespeare kohe oma surma järele unustusse vaibus, on ekslik. Juba Karl I oli luuletaja

nii suur austaja, et tolleaja pamfletistid pilkasid: ta olevat rohkem Shakespeare'i teosed kui piiblitlugemine õnnetusse tõuganud. Cromwelli võidu järele sulgesid aga puritaanlased kõik teatrid. Kui riigipöõre aga Karl II jälle uuesti troonile tõi, rändasid Shakespeare'i teosed esimestena lavale. Samuel Pepys, Londoni õukonna kriitiline nõuandja ja kuulsate päevaraamatute (Diary) kirjutaja, nimetab muu seas, et ta „Macbethi“ viis ja „Tormi“ kuus korda näinud, ning jälle ja jälle kõneleb ta oma päevaraamatus kõrgetest hindadest, mis luuletaja tööde eest maksetakse. A. 1661 kõneleb ta „Hamletist“ ning tähendab sealjuures ka peaosalisele, näitleja Bellerton'ile, „kellest suuremat ei või ette kujutada“. Pepys loeb „Macbethi“ Shakespeare'i tähtsaimate näidendite hulka. „Nägin teda hiljuti esimest korda, kuid teistkordsel vaatamisel näis ta mulle veel imetlemisväärsem.“ Vastuoksa aga ei tunnud ta mingit sümpaatiat „Romeo ja Julia“ vastu; ta nimetab seda näidendit isegi „nõrgaks ja jaburaks“. 7. novembril 1661. a. nägi ta esimest korda „Tormi“ ühel esietendusel, kus ka kuningas õukonnaga viibis. — Teatri uuestisünd peale puritaanlaste tagakiusamist oli peasjalikult sir William d'Avenant'i töö, kes „Globe“- ja Blackfriars-teatrite laialivalgunud näitlejad kokku kogus ja, et naljamängude ning tragöödiade etenduste keelust mööda hiilida, uue ala: oratooriumi või „kõnelaulu laadi ooperi“ sisse seadis.

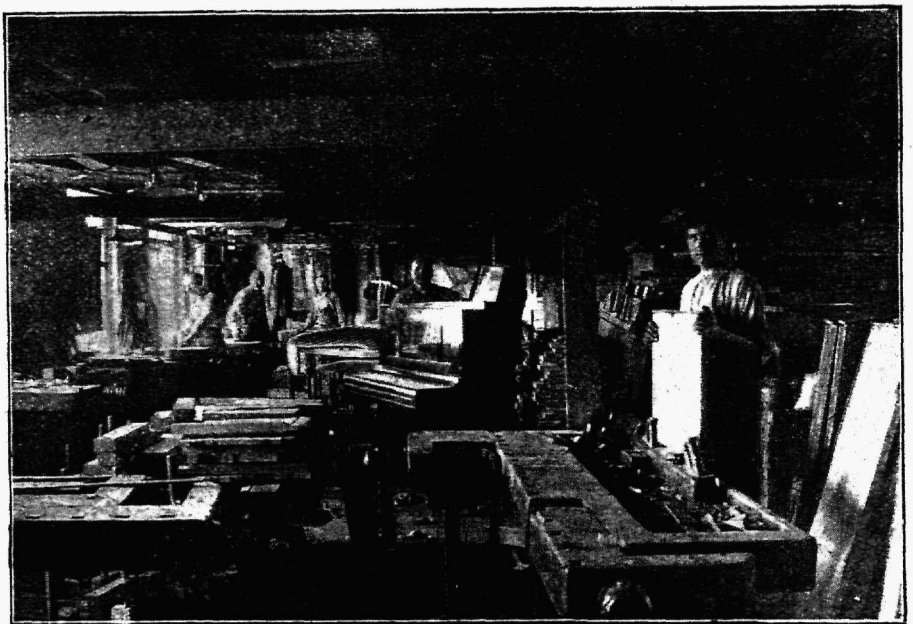
EESTI MAJANDUS SÕNAS JA PILDIS.

KLAVERIVABRIK A.-S. „ASTRON“, TARTUS.

Eesti klaverivabriku a.-s. „Astroni“ organiseerimine algas 1922. aasta septembrikuul. 1. jaanuaril 1923. a., peale tarvilikkude remontide ja ümberhituste endises A. Moori

„Astroni“ tehniline direktor Ernst Ihs.

Piianiino resonantsi valmistamise osakond „Astroni“ vabrikus

mööblivabrikus, Tartus, Aia tän. 67, jõuti nõnda kaugele, et vabrik kolme töölise ja juhatajaga tööle võis hakata.

Peale neljakuulist intensiivset tööd sai esimene „Astroni“ pianino valmis ja kaubandus-tööstusnäitusel 1923. a. esineti juba 6 pianinoga. Praegusel korral asub vabrik uutes ruumides, Vene ja Kalda tän. nurgal, endises L. Bandeljeri mööblivabrikus.

„Astroni“ pianinode headusest annab tunnistust asjaolu, et praegusel korral vabrikus juba 40 inimest töötab ja 1923. aasta jooksul on jõutud valmistada ja ära müüa üle 100 pianino, peale selle veel hulk grammofonisid, nende kappisid j. n. e.

Ka tõendab terve meie kui ka väljamaa kunstnike pere ühemeelisel, et Eesti klaverivabriku „Astroni“ pianinod täiesti vastavad oma headuse, kõla ja maitselikkuse välimuse poolest ilmakuulsate firmade pianinodele ja tulevikus võivad saada neile julgesti võistlejaks. Ka näitustel saadud 2 kõrgemat auhinda tõendavad „Astroni“ pianinode kõrget kvaliteeti.

Mis puutub ehituse tehnilisse külge, siis peab tunnistama, et seal kõik viimase aja klaveritehnika peenused, näit: agraffisüsteem, koondatud, mida isegi suurem osa väljamaa kuulsaid klaverifirmasid teostada ei ole suutnud.

Vabriku tehniliseks direktoriks on endine firma „Vennad Dietrichs“ kaasomanik ja direktor, härra Ernst Ihse. Härra Ihse töötab juba 33 aastat klaveritööstuse alal ja on selle tegevuse ajal mitte üksi Venemaa kõige suuremates vabrikutes, vaid ka ilmakuulsa Blüthneri vabrikus töötanud.

Töölised on kõik välja õppinud, kas Rönisch'i, Becker'i, Schröder'i, Dietrichs'i või Stainway vabrikutes. Vabrik töötab elektrijõuga.

Pianinod valmistatakse mahagooni, sitroni, tamme, pähkla, mustast pürini ja linnusilma puust. Kõik osad, mis enamalt väljamaalt osteti, valmistatakse nüüd härra Ihse joonistuste ja ettekirjutuste järele kodumaa tehastes. Üksikud pianino osad, mida kodumaal valmistada ei saa, ostetakse väljamaa spetsiaalvabrikutest, näit: resonantsilaudad, mis vähemalt 6—7 aastat väljaseisnud — Bukoviinast, punase puki ja tamme vineerid — Hamburist, keeled — Rosslaust, punane vasktraat — Gserloonist (Baierist), mehaniikid — Berliinist F. Langer & Ko. vabrikust, klaviatuurid — Hamburist, Kluge juurest (kes neid ka muuseumis Stainwayle valmistab).

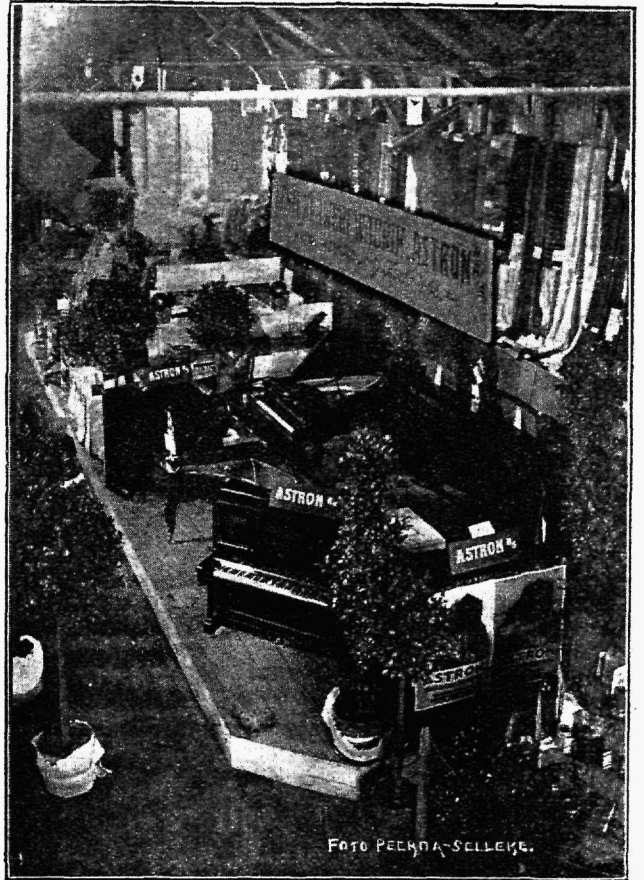

FOTO PEERNA-SALLEGE.

„Astroni“ väljapanek Tartu näitusel 1924. a.

Vabriku juhatusel on juba korda läinud oma mänguriistadele turgu leida Lätis, Leedus ja Soomes.

N A L I.

Kohtunik: „Kas teie mitte oma au, oma tuleviku, oma vanemate peale ei mõelnud, noormees, kui teie väkalis daamilt rahakoti ära varastasite?“

Noor kurjategija: „Mul ei olnud aega mõelda, rong hakkas parajasti minema.“

Kõvad koogid.

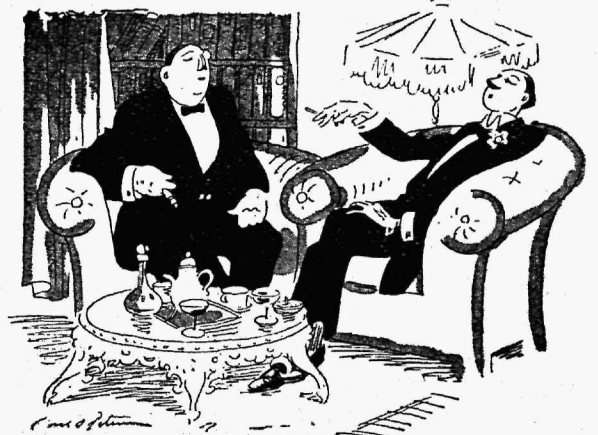
(„Ulk“. Berlin)

„Proua: „Meie tüdruk teeb kõik kokaraamatust.“
Härra: „Need koogid on ta vist kokaraamatu kaantest teinud.“

Elumehed.

(„Münch. Ill. Presse“)

„Ah ja, see armastus! Temaga on nõnda nagu päevapildiplatega: ta tarvitab pimedust, et areneda võiks.“

„Kas armuline proua soovib kõvu või pehmeid sigarid?“

„Lubage mulle võimalikult kõvu. Minu mehel lähevad nad muidu taskus ikka katki.“

Ostja (suures lihaposes): „Võiksite mulle üht õige rasvast hane näidata?“

Õpipois: „Proua tuleb silmapilk.“

Moodne jutt. „Vaata, Gottlieb, kui kena sinu poiss-mehepõlv on! Sa ei tarvitse kunagi nagu perekonnaisa igas seisukorras oma perekonda arvesse võtta. Sa võid enese iga silmapilk maha lasta, üles puua, ära kihvtitada, õhku lasta — just nagu sulle aga meeldib!“

Isa: „Kuidas teie uus kooliõpetaja on? Kas õpite tema juures tublisti?“

Poeg: „See õpetaja on nagu eelminegi. Ta ei tea midagi! Aina küsib meilt!“

Nahakaupleja õigekirjutus. Neil päevil saadeti „Päevalehele“ järgmine kuulutus:

„Ostamme lammba orava ja enese nahku...“

Härra (restoraanis võõrale, kes kõrval oleval toolil tema kübara peal istub): „Härra, teie istute minu kübara peal!“

Võõras: „See võib olla. Kas te siis juba minema hakkate?“

Keegi härra kuulab kontserdil kuulsat klaverikunstnikku ja jääb tukkuma. Ta kuuleb esimese jao lõpul käteplagiat nagu läbi une ja tukub edasi. Kui aga vaheaja lõpul korraga hele kell heliseb, hüüab ta. „Siin number 20-10.“

Diktaator.

(L'Oeuvre, Paris).

Mussolini: „Teie soovite vahakohut minuga?! Mul ei ole vähematki selle vastu — aga ainuke vahakohutunik olen mina.“

Rahu Rahvaste Liidu koosolekul.

(Simplicissimus, München).

Koosloeku juhataja: „Meie ei tunne teid! Mis on teil Liiduga tegemist.“

M A L E.

Toimetaja J. Türrn.

Teated.

Tallinn. Turniiris Tallinna esimängija nime peale on ainult üks mäng lõpetamata, mis otsustav turniiri viimase koha suhtes. Esimeseks tuli J. Türrn, kes võitis kõik 10 mängu. Teiseks ja kolmandaks tulid ühesuguse punktide arvuga (8) Israel ja Raudvere. Kuid et mitte „poolitada“, mängivad nad matshi kuni 3 võiduni. Seni on Israel 2 mängu võitnud, kuna kolmas pooleli. Neljandaks tuli Friedemann.

Pimemängust.

Nagu teada, mängitakse malet sellekohasel laual. Kaks vastast võtavad aset kummagil pool lauda; nad seavad ma'endid vastavatele kohtadele, ja — lahing algab. Kuid kõik ei tea veel, et on võimalik ka ilma laudata mängida. Mängija kujutab selle juures laua ühes tema peal seisvate malenditega ette ja ütleb, et ta käib näiteks e2 — e4 jne., saades omakorda vastaseid ka ütlemise teel. Et sarnane mänguviis suurt vaimupingutust nõuab, see on iseenesest selge, sest ei tule ju mitte üksi tehtud käikude järele saabunud seisu, vaid ka tehtava käiguga seotud ühendlusi mäletada. Vaatamata raskuse peale, mida ühe mängu pimesi sooritamine tekitab, on olemas mängijaid, kes suudavad mitu mängu sarnasel viisil sooritada. Ning maailma rekord on sel alal korduvalt löödud. Kui omaaegne ilmameister (kuigi tol ajal seda tiitlit polnud) Philidor kolme vastase vastu ühekorraga pimesi mängis, ei jõudnud tolleaegsed lehed küllalt imetleda seda „inimaju rekordsaavutust“. Kui suur nende lehtede imetus oleks olnud, kui nad nüüdisaegseist saavutustest sellel alal oleksid ette aimanud! Juba nende ridade kirjutaja suudab Philidor'i tegu korralda. Möödunud aasta Tallinna meister ins. Ger mann on kuue vastu pimesi mänginud. Läti meistermängija

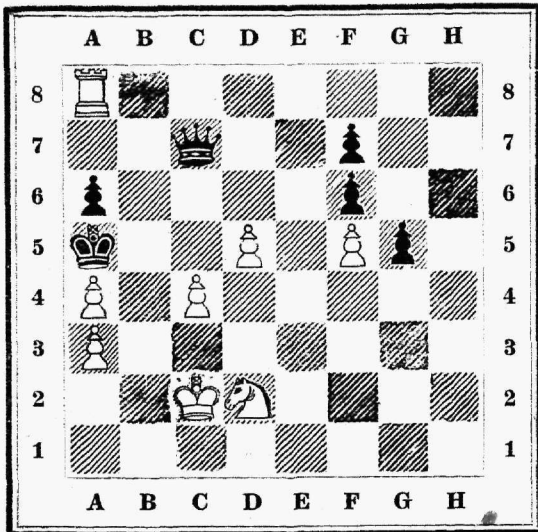
Apscheneek, kes käesoleval nädalal läbisõidul Tallinnas viibis, mängis Soomes 8 vastasega ühekorraga. Kuid ilmarekord on praegu venelase Alehin'i käes, kes dollaritemaal 26 (või 27) vastasega jõudu katsus, võites selle juures rohkem kui pool mängude arvust. Kuid austrialane Réti on juba ka selle rekordi peale „hammast teritamas“.

Ülesanne nr. 41.

Dr. Lewitt.

Must: K a5, L c7, E a6, f6, f7, g5 (6).

Mustad.

Valged.

Valge: K c2, V a8, R d2, E a3, a4, c4, d5, f5, (8).

Valge algab ja võidab.

Huvitav on jälgida, kuidas valge etturpealetungiga vastase lipu võidab, selle peale vaatamata, et viimasel kuus käiguvõimalust.

Mäng nr. 3.

Mängitud turniiril Prantsusmaa esimängija nime peale.

Kroonitud 1. iludusauhinnaga.

Renaud märkused.

Valge: G. Renaud. Must: Galgneron de Marolles.

- 1. d2 — d4   d7 — d5
- 2. R g1 — f3   R g8 — f6
- 3. c2 — c4   e7 — e6
- 4. e2 — e3   e7 — e6
- 5. R b1 — d2!   R b8 — d7
- 6. O f1 — d3   O f8 — d6
- 6. .... O e7 on tugevam.
- 7.   0 — 0   0 — 0
- 8.   e3 — e4   ...

See edasitug annab valgele kohe seisuparemus.

- 8.   ...   d5 : e4
- 9. R d2 : e4   R f6 : e4
- 10 O d3 : e4   V f8 — e8
- 11. V f1 — e1   R d7 — f8

Must mängib liig tagasihoidlikult. Kuid mustal on raske selles variandis rahuldavat mängu saada.

- 12. O e1 — d2   O d6 — e7
- 13. O d2 — c3   O c8 — d7
- 14. R f3 — e5   V a8 — c8

Ilma silmapaistva veata on musta mäng avangu varliku läbi strateegiliselt kaotatav.

15. L d1 — h5   g7 — g6

Parem, kuigi ka mitte rahuldav, oli R g6.

16. L h5 — f3!   f7 — f6

17. R e5 — g4   f6 — f5

18. R g4 — e5!   f5 : e4

Kaotab kohe. Pikemat kuigi asjata vastupanu võimaldas O f6 (Wiener Schachzeitung'i märkus).

19. L f3 — f7 +   K g8 — h8

20.   d4 — d5   O e7 — f6

21. R e5 : g6 +   Andis alla.

Toimetusele tulnud kirjandus.

A. H. Tammsaare. Kärbes. Novell. Kirjastus A.-S. „Varrak“. Tallinnas. 1924. 190 lhk. Hind 200 m.

Aino Kallas. Barbara von Tisenhausen. Üks jutt Liivimaalt. Maakeele tõlkinud Friedebert Tuglas. Trükitud „Varraku“ kulu ja kirjadega. Tartu linnas. aastal 1924. 82 lhk. Hind 90 m.

Eino Leino. Päev Helsingis. Naljapilt. Kirjaniku loaga tõlkinud Gustav Suuts. Teine trükk. Kirjastus A.-S. „Varrak“. Tallinnas. 1924.

Õpilase Söber. Tasku-tähtraamat õpeaastaks 1924—1925. Kokku seadnud õpetaja E. Kikas. Teine aastakäik. Kirjastus A.-S. „Varrak“. Tallinnas. 1924. 192 lhk. Hind 65 m.

Eduard Vilde. Mahtra sõda. Esimene osa. Kogutud teosed. XX. aare. Kirjastus A.-S. „Varrak“. Tallinn. 1924. 256 lhk. Hind 250 m.

J. Luiga. Eesti vabadusvõitlus 1343—1345. Harju mäss. Kirjastus A.-S. „Varrak“. Tallinnas. 1924. 183 lhk. Hind 300 m.

M. Martna. 8-tunniline tööpäev. Kirjastus A.-S. „Varrak“. Tallinnas. 1924. 152 lhk. Hind 200 m.

Milli Mallikas. Vested. II. Kirjastus A.-S. „Varrak“. Tallinnas. 1924. 208 lhk. Hind 250 m.

Eesti keel. Emakeele Seltsi ajakiri. Nr. 3—4. 1924. Kasvatus. Kasvatusteaduslik ajakiri. Nr. 11. 1924.

Kirjavastused.

E. J—r. Tartus. P. Nanseni „Jõulujutt“ ilmub. Teised peavad korda ootama.

V. A—ilm. „Õine tund“ ega luuletus ei kõlba avaldamiseks.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

**Eestimaa
Kinnitus-A.-S.**

„EKA“

Tallinn, Pikk tän. 6

toimetab
**elukinnituse
kuldkroonides.**

Suremine on iseene-
sest mõistetav, oma
elu kinnitamine
peaks samuti ise-
enesest mõistetav
olema.

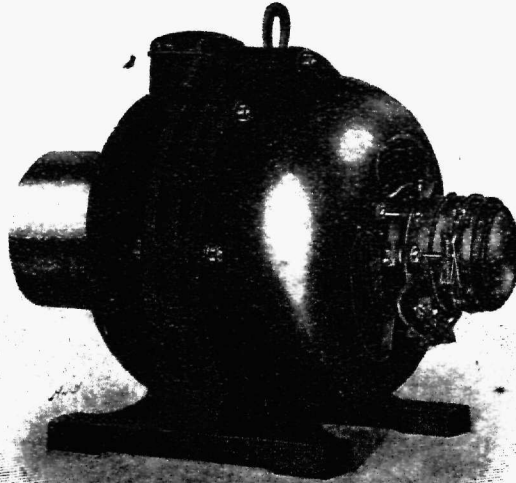

Eesti elektromehaaniline tehas „VOLTA“

Tallinn,
Soo tän. nr. 27.

Kõnetraat
9-57.

Uute mootorite,
dünamote ja ge-
neraatorite val-
mistamine ning
vanade remon-
teerimine.

Suur masinate
ladutagavara
ennesõjaaegse
headusega
elektermasina-
test 0,5 kuni 25
hobusejõudu.

∴ Vaskjuhed ja siinid igas põiklõikes. ∴

on kõige kasulikum
jõulukink

Vabriku ladud kõikides
linnades.

TERVISHOIDLISEKS
JA
ARSTLISEKS
OTSTARBEKS

**KORSETTIDE-
TÖÖSTUS**

A. VALDT

TALLINN, MAAKRI T. 24, KRT. 3.

Kölnivesi Viko
(Eau de Cologne)

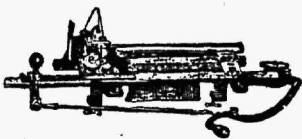
Ideaalsem naha, näo-
jume ja erkude värsken-
dus ja kosutus abinõu

Ainult eht meie
vabriku kaitse-
märkega

LR

Suur ladu

ÕMBLUSMASINAID »Mundlos-Original-Viktorja« ja »Veritas« kodu ja tööstuse tarvis.

KUDUMISMASINAID Claes & Flenje, Mühlhausen, mood-
sate jakkide, kleitide, kamas-
side kudumiseks jne. Pa-
rem teenistusallikas naiste-
rahvastele.

JALGRATTAD „Vanderer“ ja „Brenna-
bor“, kõige uuemad mudelid.
KIRJUTUSMASINAD „Koppel“, uuem
mudel.
PALJUNDAMISE APARAAT „Opalo-
graph“, kõige uuem uuemaist.
PILUTAMIS- ja KURBLI-TIKANDUS-
MASINAID.

Kõik tarbeasjad ülalnimetatud masinatele, nagu nõelad, poolid (laevukesed), õli,
fikkimisrõngad, rihtmud, õlikannud jne.

LIER & ROSSBAUM

TALLINN, Rafaskaevu tän. nr. 5.

Kõige suurem klaverivabrik
Eestis

A/s «ASTRON»

Tartus, Vene tän. nr. 1, kõnekr. 468

Telegr.-aadr.: Astron-Tartu

valmistab:

Tiivklavereid

(kabinett-, salong-, kontsert-)

Pianiinosid

7- ja 7¼-okt., linnusilma-, mašagooni-,
isitroni-, tamme-, päškla- ja mustast pirini-
puust, agraafisüsteemiga.

Harmooniume

Grammofone, noodikappe,
klaveripinke

Kodu- kui ka väljamaa kunstnikkude poolt
maailma kõige kuulsamate mänguriistade
vääriliseks tunnustatud

Seni II kõrgema auhinna – kuld-
aurahadega – kroonitud

M. Jänes'e riidekauplus

Tartus, Kaubahoovis nr. 11-12, tel. 5-91.

Asutatud 1899. aastal.

Kõige vanem ja kõige suurem riideäri Tartus.

Soovitab alati

kõige maitserikkamas valikus

Meesterahva

kasuka-,
palitu-
ülikonna-,
püksi- ja
voodri-

riiet.

Naisterahva

mantli-,
kostüümi-,
kleidi- ja
pluusi-

riiet.

Pruutidele ja leerilastele

siidi-, villast ja vuaal-kleidriiet,
vooditekke, villaseid ja vateeritud,
suurrätte,
tüll-aknakardinaid,
pleekimata ja pleegitud pesuriiet,
kangalõime,
puuvillavatti,
vatellini ja kõike muud riidekaupa

kõige odavamate hindadega.

Iga nädal tuleb väljamaa uudiseid sisse.
Jällemüüjatele iseäraline hinnaalandus.

Töökool ja õppekool. Kasvatus-teadus-
line teos. C. H. Niggol. Hind 50 mk.

**Maria Montessori meetodi ära-
lused.** Kasvatuslik süsteem. C. H. Niggol. Hind
60 mk.

**Meie jõumajanduse sihtjooned tule-
vikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Tartu-Pihkva ja Narva veetee. Prof.
A. Kink. Hind 40 mk.

Lõhkeained. I osa. D. Buxhoevden. Hind
100 mk.

Parlament. Riigiteadus. H. V. Gerlach.
Tõlk. P. Grünfeldt. Hind 35 mk.

**Mida võiks igäüks suguhalgustest
teada.** Dr. A. Rütman. Hind 75 mk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada.
Loodusloolised uurimused. Prof. Steinach.
Hind 30 mk.

Täielik malemängu õpetus. A. Bur-
meister. Hind 135 mk.

Nahksuka jutud. I indiaanilugu. F. Co-
oper. Tõlkinud J. Sander. Hind 135 m.

Prints ja kerjus. Romaan. Mark Twain.
Tõlkinud A. Oras. Hind 130 mk.

Väikesed rõõmud ja mured. Muinas-
jutud. G. Galina. Tõlkinud E. Jõgi.
Hind 120 mk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutus-
tanud P. Grünfeldt. Hind 75 mk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik.
Hind 130 mk.

Lapsepõlve Kungla. Lood ja lallitused
lastele. K. E. Sööt. R. Kiviti ilustused.
Hind 130 mk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius.
Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mk.

Jänes Vemmalsaare juhtumised. Anni
Svan. Soome keelest tõlkinud L. Luiga.
Hind 80 mk.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A.
Hindrey. Hind 70 mk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Laste-
raamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat.
K. A. Hindrey. Hind 60 mk.

Vallatused ja riukad. Kuus lõbusat
lugu. Piltides kujutanud Wilhelm Busch.
Eestistanud Endor Tendor. Hind 160 m.

Kahupea Kaarel. Pildiraamat 3—6-a.
lastele. Dr. H. Hoffmann. Eestistanud
Endor Tendor. Hind 140 mk.

Omal jõul edasi. Karakteri kasvatusline
lugemine. Gízyk, Paul. v. Tõlkinud G.
E. Luiga. Teine trükk. Hind 150 mk.

Taeva-Kääbus. Muinasjutt-broshüür. J. Oro.
Ilustanud Gori. Hind 30 mk.

Saadaval pealadus

T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses

Jaani t. nr. 6. Krediit-Panga majas,
ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes

ning paremates raamatukauplustes.

Piltidega ilustatud ajakiri

„AGU“

ilmub oktoobri keskpaigast edasi
kahe nädala tagant kord.

Meile on mitmelt poolt juba mõni aeg sooviavaldusi tulnud, et ajakiri „Agu“ harvemini ilmuma hakkaks, sest iga nädal 40 marka ehk kuu peale tellimiseks 150 marka välja anda minevat raskeks.

Raske majandusline kriis on meie rahva ostujõudu nõnda halvanud, et kirjanduse ostmine ja lugemine seisma ähvardab jääda. Raamatute ja ajakirjade muretsemiseks jääb kõrvemal ja vaimliste huvidega haritlastekihil kalli aja tõttu liig vähe raha.

Seda tõe peale pannes oleme otsustanud ajakirja „Agu“ selle läbi lugejale kättesaadavamaks teha, et teda

**iga kahe nädala tagant korra
välja andma hakkame.**

Harvemini ilmudes on „Agu“ toimetusel võimalik paremat ja huvitavamat lugemismaterjali valida kui seni. Loodame selle läbi seniseid poolehoidjaid täielikumalt rahuldada ja uusi võita.

Praegu „Aos“ ilmuvatest kirjatöödest väärib erakordset tähelepanu Vene revolutsionääri B. Savinkovi (Ropshini) jutustus „Must hobune“ ja maateadusline kirjeldus „Hispaania“.

Romaanid on „Aos“ alati hästi valitud ja põnevad; näiteks praegu ilmuv „Miljoni-dollariline teemant“.

Novellid ja jutud tähtsamatelt kirjanikelt.

Teaduslikud kirjatükid „Aos“ on rahvalikult kirjutatud ja harilikult piltidega varustatud.

Nali — parematest väljamaa ajakirjast valitud, niisama ka nalja- ja pilkepildid.

Mõndasugust anname edaspidi enam ja mitmekesisemat, sinna alla kõiki huvitavaid leidusi ja sündmusiteaduse ja kultuuri aladelt koondades.

Male osakond on täielikum kui üheski teises Eesti ajalehes või ajakirjas, sest „Agu“ on Eesti malemängijate häälekandja.

Pildid päevasündmustest ja päevakangelastest.

Tellimise hind:

1. novembrist aasta lõpuni (4 numorit) 160 marka.

Üksiku numbri hind 40 marka.

Tellimisi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk tän. 2. Peale selle võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi vabariigi postkontorite kaudu.

Kirjade aadress: Tallinn, „AGU“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.